

İlham Əliyev Rusiya Baş nazirinin müavininin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Prezident İlham Əliyev Rusiya Federasiyası Baş nazirinin müavini Dmitri Roqozinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı Rusiya Federasiyası Baş nazirinin müavini Dmitri Roqozinin Azərbaycan səfərinin ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin gündəliyi ilə bağlı məsələlərin bir daha nəzərdən keçirilməsi üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi. Prezident İlham Əliyev əlaqələrimizin möhkəmləndirilməsində Hökumətlərarası Birgə Komissiyanın fəaliyyətinin səmərəli olduğunu qeyd edərək ötən dövr ərzində komissiya tərəfindən bir sıra məsələlərin icra olunduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, bu gün hər iki ölkə ikitərəfli münasibətlərimizi strateji tərəfdaşlıq əlaqələri kimi xarakterizə edir. Prezident İlham Əliyev bunu əməkdaşlıq istiqamətində birgə əldə olunan nailiyyətlərə verilən yüksək qiymət kimi dəyərləndirdi.

Azərbaycan ilə Rusiya arasında fəal siyasi münasibətlərin olduğunu deyən Prezident İlham Əliyev dövlət başçılarının mütəmadi əlaqələrinin mövcud olduğunu vurğulayaraq, həm şəxsi təmaslar, həm də telefon danışıqları zamanı Rusiya Federasiyasının Prezidenti ilə çoxlu vacib məsələləri müzakirə etdiklərini və gündəlikdə duran bir çox məsələlərlə bağlı qarşılıqlı anlaşma əldə edildiyini bildirdi.

Ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsinə toxunan Prezident İlham Əliyev Azərbaycan məhsullarının Rusiyaya ixracının həcmünün artırılması ilə bağlı fəal iş aparıldığını dedi. Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, ölkəmiz Rusiya ixracının Azərbaycan idxalında ənənəvi olaraq mühüm yerlərdən birini, hətta birinci yeri tutmasında maraqlıdır. Əməkdaşlığımızın bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini vurğulayan Prezident İlham Əliyev ölkələrimiz arasında müxtəlif istiqamətlərdə, o cümlədən siyasi, iqtisadi, energetika, hərbi-texniki, humanitar sahələrdə mövcud olan ikitərəfli münasibətlərə Azərbaycan tərəfinin böyük əhəmiyyət verdiyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı, həmçinin regional miqyasda müvafiq strukturlar çərçivəsində əməkdaşlıq formatının yaradıldığını, regional forumların keçirildiyini dedi, bu istiqamətdə müsbət dinamikanın müşahidə olunduğunu bildirdi. Prezident İlham Əliyev bu işə hər iki ölkənin siyasi rəhbərliyinin təkan verdiyini xüsusi qeyd edərək dövlətlərin müvafiq qurumlarının vahid istiqamətdə fəaliyyət göstərdiklərini vurğuladı.

Rusiya Federasiyası Baş nazirinin müavini Dmitri Roqozin dedi: "Cənab Prezident, xüsusi qeyd etmək istərdim ki, son illər dünyada baş verən iqtisadi böhranın və karbohidrogen bazarında məlum hadisələrin mövcud olmasına baxmayaraq, Hökumətlərarası Birgə Komissiyamız əməkdaşlığı daha da genişləndirməyə nail olub. Biz bu gün görürük ki, iki dövlətin başçıları arasında təmaslar nəinki artıb, bu təmaslar təkcə ikitərəfli münasibətləri deyil, hətta regional məsələlərin bütün spektrini əhatə edir".

Dmitri Roqozin hazırda beynəlxalq aləmdə, Yaxın Şərq regionunda meydana gələn təhdid və təhlükələrin, o cümlədən terror təhlükəsinin və digər məsələlərin regional səviyyədə müzakirə edilən mühüm məsələlərdən olduğunu dedi. Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında ikitərəfli münasibətlərin hazırkı dövrdə ən yüksək səviyyədə olduğunu bildiren Dmitri Roqozin Hökumətlərarası Birgə Komissiya səviyyəsində əlaqələrin müxtəlif sahələrdə, o cümlədən iqtisadi, mədəni, təhsil və digər sahələrdə daha da genişləndirilməsi ilə bağlı məsələlərin müzakirə edildiyini vurğuladı. Dmitri Roqozin Rusiyaya qarşı sektoral sanksiyaların tətbiq olunduğu dövrdə Azərbaycanın Rusiya Federasiyasını fəal şəkildə dəstəklədiyini vurğulayaraq Azərbaycan kənd təsərrüfatı məhsullarının Rusiyaya ixracının artığını məmnunluqla qeyd etdi. O, Azərbaycanın kənd təsərrüfatı məhsullarının Rusiyada çox yaxşı tanındığını dedi, ölkəmizin məhsullarının yerləşdirilməsi üçün xüsusi anbarların yaradıldığını diqqətə çatdırdı.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevaya "2015-ci ilin adamı" mükafatı təqdim edilib

Martın 1-də Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Milli Məclisin deputatı, UNESCO-nun və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevaya ANS Şirkətlər Qrupunun və Milli Qəhrəman Çingiz Mustafayev adına Fondun "2015-ci ilin adamı" mükafatının təqdim edilməsi mərasimi keçirilib.

Mərasimdə ANS Şirkətlər Qrupunun vitse-prezidenti Mirşahin Ağayev və ANS Şirkətlər Qrupunun prezidenti Vahid Mustafayev çıxış ediblər.

Sonra Mehriban Əliyevanın fəaliyyətindən bəhs edən videoçarx nümayiş olunub.

Mehriban Əliyeva "2015-ci ilin adamı" mükafatına Bakı-2015 birinci Avropa Oyunlarının yüksək səviyyədə təşkili və keçirilməsindəki müstəsna roluna, Azərbaycanın müsbət imicinin dünyada tanınması istiqamətində gördüyü işlərə, ölkədə multikulturalizm ənənələrinin qorunub saxlanmasına verdiyi töhfəyə və davamlı xeyriyyəçilik fəaliyyətinə görə layiq görülüb.

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi
Baş redaktor: Yaşar Əliyev
İcraçı direktor: Bəhlul Seyfəddinoğlu
Redaksiya heyəti: Nəriman Əbdülrəhmanlı, Feyziyyə, Nərinə Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı
Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.
"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.
Tiraj: 1250. Sifariş: 678
Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.
Telefon: 595 16 05.
E-mail: aydinyol.az@gmail.com
Qəzet Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.
Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

Xocalı soyqırımının 24-cü ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycanın Braziliyadakı səfirliyi Braziliya Katolik Universiteti ilə birgə həmin universitetdə "Hərbi münasibətlərin həllində qanun aliliyinin və ədalətin rolu" mövzusunda tədbir keçirib.

Səfirlikdən AzərTAC-a bildirişlər ki, tədbirdə Braziliya Katolik Universitetinin professor və tələbə heyəti iştirak edib.

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycanın Braziliyadakı səfiri Elnur Sultanov Xocalı soyqırımını haqqında ətraflı məlumat verərək, Xocalıda törədilmiş cinayətin müəllifləri, onun kvalifikasiyası və ona münasibətdə beynəlxalq hüquqi məsuliyyətin müəyyənləşdirilməsi barədə danışıb. Bundan əlavə, səfir E.Sultanov Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə bir çox

Braziliyada Xocalı soyqırımını ilə bağlı həqiqətlərdən bəhs edilib

ölkələrdə, o cümlədən Braziliyada həyata keçirilən "Xocalıya ədalət!" beynəlxalq kampaniyasının əhəmiyyətindən bəhs edib.

Sonra səfir Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi, mahiyyəti, problemin həlli üzrə danışıqlar prosesi, münaqişəyə dair BMT Təhlükəsizlik Şurası və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul edilmiş sənədlər və regional vəziyyət barədə tədbir iştirakçılarının çoxsaylı suallarını cavablandırıb.

Çıxış zamanı Ermənistanın Azərbaycana qarşı həyata keçirdiyi işğalın nəticələrini göstərən xəritə nümayiş olunub.

“Bizim həyatımız - bir şəh damlası” kitabı nəşr olundu

○ Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin yeni nəşri - “Bizim həyatımız - bir şəh damlası” kitabı işıq üzü görüb.

Xalq yazıçısı Elçinin tərcüməsi ilə ərsəyə gəlmiş bu kitabda orta əsrlərdən bu yana yaşayıb-yaratmış məşhur yapon şairlərinin hokkuları, müasir yapon poeziyasından seçmələr toplanıb.

“Oyuq” studiyası Qran-pri qazanıb

Abdulla Şaiq adına Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrının nəzdindəki “Oyuq” teatr studiyasının rəhbəri və fəalları Sankt-Peterburqda keçirilmiş “Caz karuseli” ikinci beynəlxalq müsabiqəsində baş mükafata – Qran-priya layiq görülüb.

Teatrın mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, nüfuzlu müsabiqədə studiyanın istedadları Azərbaycan xalq nağıllarından seçmələrlə tərtib olunan tamaşa-konsertlə çıxış ediblər. Tamaşanın müəllifi “Oyuq” teatr studiyasının uşaq qrupunun rəhbəri Səidə Haqverdiyeva, quruluşçu rejissoru Cəmilə Allahverdiyeva, quruluşçu rəssamı isə İqbal Əliyevdir. Bununla yanaşı, 6-18 yaş arası uşaq və gəncləri əhatə edən müsabiqənin uşaq solo ifaçılığı nominasiyasındakı birinciliyi də studiyanın gənc artistləri qazanıblar. Belə ki, Selcan Müseyibova və Aylin Nəcəfli birinci dərəcəli diploma layiq görüldülər.

Qeyd edək ki, müsabiqə Rusiya Federasiyası Mədəniyyət Nazirliyinin dəstəyi, Sankt-Peterburq Dövlət Mədəniyyət İnstitutu və onun nəzdində fəaliyyət göstərən uşaq incəsənət məktəbinin təşkilatlığı ilə baş tutub. Müsabiqənin təşkilində məqsəd istedadlı uşaq və gəncləri üzə çıxarmaq və onların fəaliyyətini daha geniş miqyasda təbliğ etməkdir.

Fransanın Azərbaycandakı səfiri xanım Aureliya Buşez Tərcümə Mərkəzində olub

Fransa Respublikasının Azərbaycanda fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri xanım Aureliya Buşez Tərcümə Mərkəzində olub. Mərkəzin direktoru Afaq Məsud qonağı salamlayaraq, Mərkəzin Fransa ədəbiyyatından ərsəyə gətirdiyi əsərlərdən söz açıb:

- Mərkəz dünya ədəbiyyatından tərcümə və nəşr etdiyi əsərlər sırasında Fransa ədəbiyyatına da böyük yer ayırıb. Jorj Simenon, Marsel Prust, Fransua Moriak, Artur Rembo, Lui Ferdinand Selin, Pol Verlen, Mişel Uelbek, Jan Eşnoz, Marqerit Düras və digər bu kimi məşhur fransız ədiblərinin əsərləri hələ 90-cı illərdən Mərkəz tərəfindən tərcümə və nəşr olunaraq, Azərbaycan oxucusuna çatdırılıb. 2014-cü ilin nobelçisi Patrik Modianonun əsərlər külliyyatı tərcümə və nəşr olunub. Mərkəz, həm də Azərbaycan ədəbiyyatını dünyaya tanımaq istiqamətində “Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası”nın müxtəlif

dillərə tərcüməsini və xarici ölkələrdə nəşrini həyata keçirir. Kitab artıq Moskvada nəşr olunub, yaxın vaxtlarda Misirdə, daha sonra digər ərəb ölkələrində və türk dilində Ankarada nəşr olunacaq. Antologiyanın fransız dilinə tərcüməsinə gəlinə, bu işin mükəmməl səviyyədə alınması üçün Fransanın əlaqədar qurumları ilə bağlantı yaratmaq, bu işi fransız bədii tərcümə ustaları, yazıçı və şairləri ilə birgə həyata keçirmək niyyətinəyik. Əfsuslar olsun ki, Azərbaycanda tərcümənin tədrisində bu sahənin spesifikasiyaya nəzərə alınmadığı səbəbindən, bu işi hələ ki, dil daşıyıcısı olan ölkələrin aidiyyətli qurumlarıyla həyata

keçirməli oluruq. Bədii tərcümə, bildiyiniz kimi, təkcə dil hadisəsi deyil, bu, həm də sənət hadisəsidir. Eyni zamanda, ölkə ədəbiyyatının, milli təfəkkürün göstəricisidir. Bu mənada, bu iş xüsusi ehtiyatla yanaşmağa üstünlük veririk.

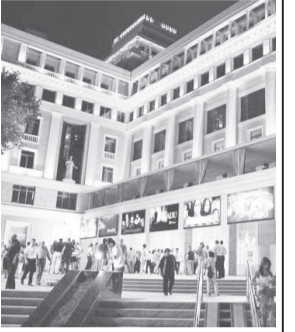
Səfir dəvətə görə sizə öz təşəkkür edərək təəssüratlarını bölüşdü:

- Fransa ədəbiyyatına göstərdiyiniz bu marağa, tərcümə və nəşr olunan bu əsərlərə görə də öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Fransa ədəbiyyatının Azərbaycanda bu səviyyədə tanınması, yalnız sevinc və qürur hissi doğurur. Həqiqətən də, ədəbiyyat - dünya xalqları və ölkələri arasında qarşılıqlı anlaşmanın ən qısa və sabit yoludur. Azərbaycan ədəbiyyatının Fransada tanınması da iki ölkə arasında ədəbi-mənəvi körpülərin əsasını qoyacaq təqdirəlayiq bir hadisədir. Bu işdə sizə hər bir köməklik göstərməyə hazırıq. Bununla bağlı Fransanın mədəniyyət naziri, tərcümə və nəşr məsələləri ilə bağlı digər aidiyyətli qurumlarla əlaqə yaradacaq, antologiyanın həm mükəmməl tərcüməsi, həm də nəşri ilə bağlı bütün məsələlərin həllində Mərkəzə yardımçı olacağıq.

Görüşün sonunda səfirə, Mərkəzin son nəşrlərindən olan, fransız yazıçısı, 2014-cü ilin nobelçisi Patrik Modianonun kitabı təqdim edildi.

“Ertuğrul 1890” filminin Bakı premyerası

Martın 2-də Nizami Kino Mərkəzində Yaponiyanın və Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliklərinin birgə təşkilatlığı ilə iki dövlətin müştərək istehsalı olan “Ertuğrul 1890” filminin qala-gecəsi keçirilib.

AzərTAc xəbər verir ki, 2015-ci ildə tarixi dram janrında çəkilən film Yaponiya ilə Türkiyənin dostluğunu gücləndirən tarixi hadisələrdən bəhs edir.

Gecədə Türkiyənin Azərbaycandakı səfirinin müşaviri, xanım Meral Barlas filmin çəkilmə səbəblərindən söz açıb. İki ölkə arasında mədəni sahədəki əlaqələrinin inkişafına toxunan M.Barlas Türkiyə tarixində böyük faciələrdən sayılan belə bir hadisənin ekranlaşdırılmasından razılığını ifadə edib.

Qeyd olunub ki, 1889-cu ildə Sultan II Əbdülhəmidin Yaponiyaya saf dostluq niyyəti ilə göndərdiyi “Ertuğrul” döyüş gəmisi geri qayıdarkən qəzaya uğrayıb və 500-dək türk əsgəri şəhid olub. Hadisə nəticəsində şəhid olmuş insanların belə bir möhtəşəm filmə xatırlanması tarix olaraq gələcək nəsillərin yaddaşında yaşayacaqdır.

Yaponiyanın Azərbaycandakı səfiri Tsuqo Takahaşi bildirib ki, film iki ölkə arasında dostluq əlaqələri ilə yanaşı, həm də həqiqətlərə əsaslanan bəşəri dramdır. Diplomat belə ekran əsərlərinin xalqları daha da bir-birinə yaxınlaşdıracağını söyləyib.

O, ötən ilin noyabrında Türkiyədə premyerası olan filmin yaponiyalı kinosevərlər tərəfindən də maraqla qarşılandığını vurğulayıb və belə bir dəyərli ekran əsərini araya-ərsəyə gətirənlərə minnətdarlığını bildirib.

Yaponiyalı rejissor Mitsutoshi Tanakanın quruluşunda təqdim olunan filmə tanınmış aktyorlar - Kenan Ece, Shioli Kutsuna, Seiyo Uchino, Alican Yücesoy, Uğur Polat, Mehmet Özgür, Tamer Levent, Melis Babadağ, Murat Serezli, Deniz Oral, Naoto Takenaka, Hakkı Haluk Cömert rol alıb.

Filmin mövzusunun Yaponiya və Türkiyənin əlaqələrinə möhür vuran və iki ölkə arasında dostluğun möhkəmlənməsində böyük rol oynayan iki gerçək tarixi hadisə təşkil edir. Belə ki, filmə 1890-cı ildə yapon sularında batan Osmanlı savaşı gəmisi “Ertuğrul”un qəmli hekayəsi və yaponların gəmi heyətini qurtarmaq səyləri, eyni zamanda 1985-ci ildə Səddam Hüseynin təhdidi ilə Tehranda çarəsiz qalan 215 yapon vətəndaşının Turqut Özalın təlimatı nəticəsində Türk Hava Yolları tərəfindən xilasından bəhs edilir.

○ “Kitabevim.az” kitab mərkətində “Hədəf Nəşrləri”nin təsis etdiyi “Ustad” ədəbiyyat və sənət dərgisinin ilk sayının təqdimatı mərasiminə toplaşanlar Belə bir jurnalın işıq üzü görməsinin, mənəvi ehtiyacdən doğduğunu vurğuladı.

Jurnalın ilk sayında fərqli qələm, düşüncə sahiblərinin yazıları dərc edilib. “Ustad” ədəbiyyat və mədəniyyət insanları üçün ortaqlıq mövqədə duran bir jurnal olacaq. Jurnalın baş redaktoru, Fil.ü.f.d Şəmil Sadiq də çıxışında “İlk sayımız akademikimiz İsa Həbibbəylinin xeyir-duası, mənim müəllimim Nizami Cəfərovun yazıları ilə başladı. Sıralama ilə tanış olduqda burada Jurnalistika fakultəsinin III, IV kurs tələbələrindən də yazılarının olduğunu görürsünüz. Oxuduqca həmçinin müşahidə edəcəksiniz ki, ədəbiyyat sahəsində fikir olaraq bir yerə gəlməyən insanlar bu jurnalda bir yerdədir.”- deyərək, əsas məqsədlərinin sözə xidmət olduğunu bildirdi.

“USTAD” ədəbiyyat və sənət dərgisinin təqdimatı oldu

Jurnalın redaktoru Nərgiz Cabbarlı da “Ustad”ın öz oxucusunun olacağına inandığını dilə gətirdi: “Gənc nəslin də, yaşlı

nəslin də, ümumiyyətlə ədəbiyyatsevərlərin içərisində də özümüzməxsus oxucularımız olacaq. Digər jurnallar içərisində

bizim də “Ustad”ımızı axtaranlar olacaq”.

Jurnalın ilk sayında yazıların rəngarəngliyi də onu göstərir ki, hər kəs burada özü üçün maraqlı yazı ilə tanış ola və öz yazılarını dərc edə bilər.

Təqdimat mərasimi iştirakçıları qarşısına böyük məqsədlər qoymuş jurnalın kiçik kollektivi ilə də tanış oldular. Gələcək qonaqlara jurnalın ilk sayı və Fil.ü.f.d Şəmil Sadiqin yeni çapdan çıxmış “Yuxu maşını” kitabı hədiyyə edildi.

Təqdimat mərasimi iştirakçıların maraqlı fikirləri, “Ustad”ın gələcəyinə böyük ümidlərin olmasının dilə gətirilməsi ilə, xoş arzularla yadda qaldı.

Artıq neçə aydan bəridir ki, ARNK yanında Tərcümə Mərkəzində "İşlək orfoqrafiya lüğəti" üzərində iş gedir. Məqsəd, hazırda istifadədə olan "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndə yer almış minlərlə yazılışı səhv, qəliz ərəb, fars sözlərinin, mənası və mənbəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrinin, müxtəlif şəkilçilər və hallandırmalarla artırılmış, bəzən iki-üç şəkildə verilmiş ifadələrin, eləcə də sahə lüğətlərinə aid terminlərin, dərman, kimyəvi element adlarının təmizlənməsi, əvəzində milli ədəbi nümunələrdən aranıb tapılmış sözlər daxil edilməklə, işlək, aydın dil vəsaitinin ərsəyə gətirilməsidir.

Adıçəkilən kitabdan, orfoqrafiya lüğəti qaydalarına uyşmayan sözlərin təsnifatını nəzərinizə çatdırır, oxucuların, dil və lüğət mütəxəssislərinin fikir və mülahizələrini, irad və təkliflərini gözləyirik.

"Aydın yol"

(Əvvəli ötən saylarımızda)

"Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndən çıxarılan sözlərin təsnifatı

Orfoqrafiya lüğətinin tərifi: "Orfoqrafiya lüğəti - sözlərin düzgün yazılış qaydasını bildirən dil vəsaitidir".

Mənşəyi və mənası anlaşılmayan sözlər	Yazılışı səhv sözlər	Dialekt və ara sözləri	İşlənməyən ərəb, fars, rus və digər əcnəbi sözlər	Terminlər	Süni sözlər və söz birləşmələrindən düzəldilən qurama sözlər	Lüzumsuz sözlər və söz hallandırmaları
alıqlatmaq	altproqram	arvadarası	anqariya	alloplastik	aponevrozarası	alimənci
almışca	anackötük	asi-kifir	bacdar	alloplastiki	asqın-daşqın	alimli
anaclanma	asmakotansız	asi-kifirlik	badban	alloplazma	aviaməlumat	alimnümalıq
anaclanmaq	asmatavan	avırtmac	badənuş	allotrop	azar-əziyyətli	alimsiz
anaclaşma	asmatavanlı	ayaqcıl	badəpərəst	allotropik	azar-əziyyətsiz	alinəsəblik
anaclaşmaq	asmatavansız	aylandırmaq	bad-hava	allotropiya	azarsız-əziyyətsiz	allaflıq
anaclıq	aşqarası	abahañgi	baharistan	allüvial	azdebitli	allaşdırılma
andçı	atbalaxanım	badamcan	bahuş	allüvium	azqatarlı	allaşdırılmaq
andzlıq	ayaqtutmayan	bağçıvan	baxüsus	alpinari	azməhsuldar	allaşdırma
anış	ayaqyeriqoyma	bağçıvanlıq	bakir	altazimut	azməhsuldarlıq	allaşdırmaq
ansız	ayrıncisiyyətli	bağıradaş	baqi	alterasiya	azsavadlılıq	alovsuz
ansızın	azanlaşığı	bağırdaş	balka	alterit	azseçilən	alpaut (-lar)
antimexanizator	azbudaqlı	bağırdağlama	barğah	altimetr	azsəsilik	altdakı
antimüxalifət	aztanınan	bağırdaqlamaq	batınən	altisinasıya	azşaxəli	althıqsız
aparətçı	badımcıburunlu	bağırdaqlamaq	bavər	alto	aztəcrübəlilik	alüminiumlu
aparətçılıq	badımcıandolması	bağırdaqlamaq	bavücut	alümooplast	aztəhsilli	amavakalar
apaş	badımcıantutması	balabibi	baziçə	alümosilikat	aztəhsillilik	amfiarktık
apretirləşdirmə	bağçadagüllər (mus.)	balabırçək	beçəbaz	alümotol	aztəziqlilik	amfiatlantik
apretləmə	bağdaduri (mus.)	bandaqlamaq	beçədan	alyaskit	aztorpaqlılıq	amharca
aptekcik	baqqallıqədən	bandaqlanma	beçəxor	amarant	azvaxtlı	aminşəkər
araqçı	balıqəti	bandaqlanmaq	berdankalı	ambistom	azvibrasiyalı	amir-məmur
aralıqçı	balıqovu	bandaqlanmış	berdankasız	ambivallit	azzəhərli	anamorflaşdırma
aralıqçılıq	baltadışlı	bandaqlatma	bəcəhənnəm	ameno	bacadandüşən	anamorflaşdırmaq
aratlamaq	bar-barbağırın	bandaqlatmaq	bədbatin	amenoreya	bacadandüşmə	ankerli
araverən	bar-barbağırma	bardanlamaq	bədbəxttər	amensiya	badamabənzərlik	anqır
arxar	barmaqılıqdanbaxan	bardanlamaq	bədbihəsbab	ametropiya	badamaoxşarlıq	anqıra-anqıra
arıbutan	barmaqılıqdanbaxma	bardanlanma	bədbinanə	amfiblastula	bağaçanaqlı	anqloloq (-lar)
arıqcıq	baryeriaşan	bardanlı	bədbu	amfibol	bağaçanaqsız	anodcu
arılləşdirmə	basaratıbağlanma	bardanlıq	bədetiqad	amfibol-asbest	bağbanlıqətmə	anodlu
arılləşdirmək	basmadüyməli	bardansız	bədəfkar	amfidiploid	bağçapərəst	ansambllıq
arlanma	başçəlili (mus.)	barına-barına	bədəhval	amfispora	bağırsaqqurdulu	ansızlıq
arlanmaq	başdivani (mus.)	barındırma	bədəxlaq	amfium (-lar)	bağırsaqqurdusuz	antenari
arlı	başmüxəmməs (mus.)	barındırmaq	bədəxşan	amfoterlik	bağırmaq-uşaqılıq	antiferromaqnetizm
artıqqızdırma	başnömürə	barınıb-doyma	bədəndam	amid (-lər)	baxıcılıqətmə	antifrankoçu
arvadçıq	başsaritel (mus.)	barınıb-doymaq	bədgü	amidaz (-lar)	baxıcıolma	antiklerikalizm
arvalı	baştaxt	barınmaq	bədhəl	amidobenzol	baxış-sərgi	antikometaprojektor
arzuqəş	bayramədən	başibütün	bədhəsab	amidoza (-lar)	baxış-yarış	antikontakt
asgüli	beləğrısı	başibütünlük	bədxab	amilasetat	baiskarlıqətmə	antimaqnit
asırqallı	bellətib-qazma	başidümlük	bədxablıq	amilaz	bakirəqalma	antinekrotik
astarlanmaq	bellətib-qazmaq	başidümlüklük	bədxu	amilbenzol	baqqallıqətmə	antineyron
astroətalət	beşgirvənkə	başışətli	bədihəgu	amilnitrat	balacaqalma	antipsixiatriya
astroverici	beşgirvənkəlik	başımıvay	bədihi	amilnitrit	balacanlıolma	antiseptikləşdirilmiş
aşaqıbaşlı (-lar)	beşgül	bazarı	bədihiyyat	amilofil (-lər)	baladıraqıqlıq	antistatiklər
aşbaşı	beşxallı	bezikib-üzükmə	bədir	amiloidoz	baladırayoğunluq	antizərrəcik
aşı	beşqılçalı (masa)	bezikib-üzükmək	bədkirdar	amilopektin	baladırtopuqarası	antonovçuluq
aşıq-ıncik	beşnövlü	bədənləmə (güzgü)	bədkirdarlıq	amimiya	balıqbaşıyemə	antresollu
aşıq-qoz	beşsaatlı	bədgəliş	bədləkər	aminofenol	balıqbaşıyeyən	antresolsuz
aşıqsız	beştarlı	bədlöyün	bədləkərlik	aminspirt	balıqbəsləyən	antropodinamik
aşıqvarılıq	beşvaqonluq	bəlgə	bədməst	amitoz	balıqçəşidləyən	antropofagiya
aşılılıq	beşvalentli	bəllirdən	bədməzac	amiya	balıqçəşidləyici	antropofaktura
aşısız	beşyarpaqlı	bəmbəcələmə	bədrah	ammofos	balıqçəşidləyicilik	antropoxoriya
aşısızlıq	beyətədən	bəmbəcələmək	bədrəftar-bədrəftar	ammonal	balıqçoxaldan	antropologizm
aşqallama	bədənboşluğu	bəmbəcələnmə	bədrəğbət	ammonit	balıqdonduran	antropometrik
aşqallamaq	bədəsilolan	bəmbəcələnmək	bədrəng	amorfizim	balıqdondurma	antropomorfik
aşqallanma	bədxislətli	bəmbəcələtmə	bədrəviş	amori (-lər)	balıqçı	antropomorfizm
aşqallanmaq	bədistəkli	bəmbəcələtmək	bədsurət	ampel (-lər)	balıqqaldırıcı	
aşqallatma	bədlikedən	bərkgedənlük	bədsüküm	ampeloqrafiya	balıqqoruyucu	

(Davamı gələn sayımızda)

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin yeni layihəsi olan "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası" ədəbi ictimaiyyətin marağına səbəb olub. Layihəyə əsasən, Azərbaycan ədəbiyyatı nümunələrinin bir sıra ölkələrdə, müxtəlif dillərdə nəşri planlaşdırılır. Tərcümə Mərkəzinin direktoru, yazıçı-dramaturq, Əməkdar İncəsənət xadimi Afaq Məsud bu və digər məsələlər, eləcə də ana dilinin tətbiqi və tərcümə işinin vəziyyəti, ümumilikdə qurumun fəaliyyətinin əhatə dairəsi ilə bağlı AzərTAC-ın suallarını cavablandırır. Onunla müsahibəni təqdim edirik.

- Afaq xanım, rəhbərlik etdiyiniz Tərcümə Mərkəzi artıq ilyarındır fəaliyyət göstərir. Yeni yaranan və nəinki Azərbaycanda, ümumiyyətlə, dünyada analoqu olmayan bu qurumun nümunə götürəcəyi, yararlanı biləcəyi hər hansı bir təcrübə varmı?

- Bilirsiniz ki, Tərcümə Mərkəzi uzun illər yaradıcı ictimai qurum kimi fəaliyyət göstərmişdir. Mərkəzin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalı, "Yol" qəzeti, eləcə də kitab nəşrləri həmişə ölkə ictimaiyyətinin diqqət mərkəzində olub. Frans Kafka, Qabriel Qarsia Markes, Uilyam Folkner, Cerom Selincer, Tomas Vulf, Andrey Platonov və digər bu kimi dünya şöhrətli ədiblər Azərbaycan oxucusuna hələ 90-cı illərdə məhz bizim Mərkəz tərəfindən tanınıb. Qurumun ilk tərcüməsi "Xəzər" jurnalında nəşr olunub.

Görülən bütün bu işlər - bədii sözə, ciddi ədəbiyyata illər boyu sonsuz sevgi və sədaqətlə göstərilən bu təmənnsiz xidmət əvəzsiz qalmadı. Belə ki, 2014-cü ildə Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Mərkəzə yeni status verildi. Ölkə üçün dil və tərcümə kimi ciddi və məsuliyyətli bir sahənin təkmilləşdirilməsi və tənzimlənməsi işinin yaradıcı bir quruma - əsasını yazıçı və şairlər, bədii tərcümə mütəxəssislərinin təşkil etdiyi ictimai bir quruma həvalə olunması, düşünürəm ki, bu istiqamətdə atılan ən düzgün addım idi.

Bu gün Mərkəz dövlət dilinin qorunub saxlanması, düzgün tətbiqi və tədrisi, həmçinin dilin digər işlək qolu olan tərcümə sahəsinin təkmilləşdirilməsi və mərkəzləşdirilmiş qaydada tənzimlənməsi işini həyata keçirən dövlət qurumudur. Adımız hələ "Tərcümə Mərkəzi" olaraq qaldığı üçün bəzən bizi bu ad altında fəaliyyət göstərən saysız-hesabsız xırda tərcümə xidməti kontorları ilə qarışıq salır, bəzən isə əvvəlki kimi, sırf bədii tərcümə ilə məşğul olan ədəbiyyat qurumu hesab edirlər. Əlbəttə, biz ənənəmizə sadıq qalaraq, bədii tərcümələrə də yer ayırıq, lakin bu, qarşımıza qoyulan funksiya və vəzifələrin yalnız bir qoludur. Bu qurumun, haqiqətən, dünyada analoqu yoxdur və kimdənsə təcrübə götürməyə hələlik elə bir ehtiyac da duymuruq. Bu mənada Mərkəzi dövlətimizin başçısının yaratdığı yeni qurumlar sırasında növbəti brend kimi qəbul etmək olar.

- Mərkəz Azərbaycan dilinin saflığı, qorunması, yeni dövrə uyğunlaşması məsələsinə xüsusi önəm verir. Mətbuatdan məlum olduğu kimi, Mərkəzdə yeni sahə lüğətləri hazırlanır, "İşlək orfoqrafiya lüğəti" üzərində gərgin iş gedir. Bu lüğətlə bağlı nə deyə bilərsiniz?

- Məlumdur ki, dilin düzgün tətbiqini, yaxud mənimsənilməsini şərtləndirən amillər və əsaslar var. Bu, ilk növbədə dilin işlənməsi ilə bağlı təsbit olunmuş qaydalar,

onun tədrisi, söz ehtiyatı, orfoqrafik yazılış qaydaları, eləcə də dili yaşadan, tərəqqiyə, yaxud əksinə, tənəzzülə aparan məqamlardır. Fəaliyyətə başladığı ilk günlərdən Mərkəz ədəbiyyatda, tədris vəsaitlərində, dövlət qurumlarının yazışmalarında, kütləvi informasiya vasitələrində dilin işlənməsi, tətbiqi və tərcüməsi ilə bağlı davamlı araşdırmalar aparmağa başladı və bu sahədə bir çox neqativ halların yaşandığı aşkarlandı. Hazırda üzərində işlədiyimiz «İşlək orfoqrafiya lüğəti» dilin düzgün tətbiqi istiqamətində həyata keçirilməsi vacib olan işlərin ən mühümüdür. Dilin düzgün yazılış qaydalarını müəyyən edən baza olmadan, bu sahədə hər hansı islahatlar aparılması mümkün deyil. İllərdən bəri istifadə edilən, dövlət dilinin tətbiqi, tədrisi və düzgün istifadəsinin bilavasitə təminatçısı olan, dilin söz ehtiyatını, sözlərin düzgün yazılışını müəyyən edən "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti" hazırda minlərlə yazılış qüsurlu sözlərdən, mənası və mənsəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrdən, kimyəvi element və dərman adlarından, dilimizdə işlənməyən qəliz ərəb, fars, ədəbi dilimizə yaraşmayan ara sözlərdən, dialektlərdən təmizlənmə prosesindədir. Bu, əlbəttə, bir institutun görə biləcəyi çox ağır, məsuliyyətli bir işdir, amma necə deyirlər, bu ana kitab sahəyə salınmadan, təmizlənilib saflaşmadan dilin düzgün işlədilməsindən və tətbiqindən söhbət gedə bilməz.

- Mətbuatda dərc edilən müsahibə və məqalələrinizdən də aydın olur ki, dil və tərcümə sahəsində vəziyyət qənaətbəxş deyil. Siz islahatların, ilk növbədə, təhsil sistemindən başlanmasını, "Əlifba"dan başlayaraq tədris vəsaitlərinin yenilənilməsi, mükəmməl səviyyəyə çatdırılmasını vacib hesab edirsiniz. Bəs dövlət qurumlarının yazışmalarında və saytlarında dilin tətbiqi və tərcümənin vəziyyəti necədir? Bununla bağlı fikrinizi də bildirmək istərdik.

- Ötən il Mərkəz, 90-dək dövlət qurumunda həyata keçirilən yazışmalarda, Azərbaycan və ingilis dillərində yayımlanan dövlət saytlarında, beynəlxalq məktublaşmalarda, eləcə də ana dili və ədəbiyyat kitablarında dilin tətbiqi və tərcümənin vəziyyəti ilə bağlı araşdırmalar aparıb və yekun hesabat ölkə rəhbərliyinə təqdim olunub. Bu sahədə də dilin işlənməsi və tərcümə məsələləri ürəkəcan deyil. Sənədlər çoxlu sayda üslub, leksik, qrammatik, orfoqrafik və tərcümə xətalarıyla tərtib olunur. Nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycan gün-gündən dünyanın diqqət mərkəzinə çevrildikcə, beynəlxalq aləmlə anlaşılan bilavasitə təminatçısı olan dil və tərcümə sahəsi də diqqət mərkəzinə gəlir. Mərkəz bu yönündə - dil və tərcümə xətalarının aradan qaldırılması istiqamətində də iş aparır.

- Çox qısa müddət ərzində Mərkəz təkcə Azərbaycanda deyil, ölkə hüdudlarından kənarında da bir çox ciddi və əhəmiyyətli layihələr həyata keçirib və keçirir. Bu sırada milli ədəbiyyatımızın dünya ölkələrində nəşrini və geniş təqdimatını nəzərdə tuturuq.

- Biz, əlbəttə, ədəbiyyata da yer ayırıq. Mərkəz dünya ədəbiyyatının Azərbaycan oxucusuna çatdırılması, milli ədəbiyyatımızın dünyada təbliği istiqamətində də əhəmiyyətli işlər görür. Bu layihələrin bir qismi Azərbaycanda fəaliyyət göstərən xarici ölkə səfirlikləri və əlaqədar beynəlxalq qurumlarla birgə həyata keçirilir. Ədəbiyyatımızın dünyada təbliğinə gəlincə, Mərkəz bu vaxta qədər nə ölkəmizdə, nə də onun hüdudlarından kənarında işıq üzü görməyən "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası"nın müxtəlif dillərə tərcüməsi və xarici ölkələrdə nəşri, təbliği və yayılması üzərində işlər aparır. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının ümumi mənzərəsini müəyyən edən bu ikicildiyə ən istedadlı və tanınmış ədiblərimizin əsərləri toplanıb. Bu, Azərbaycan ədəbiyyatının ümumi və mükəmməl mənzərəsini əks etdirən ilk akademik nəşrdir ki, yaxın vaxtlarda bir qədər genişləndirilmiş formatda yerli oxucuya da təqdim olunaçaq.

Ösündə hər bir sivil ölkə bu sahaq vacib ədəbiyyat qaynağına malikdir və əlbəttə ki, bu, bizdə də olmalıdır. Ötən il həmin antologiya rus dilində Moskvada nəşr olundu və kitabın Moskva Yazıçıları Birliyinin iştirakı ilə geniş təqdimatı keçirildi. Kitablara Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi tərəfindən Rusiya paytaxtının, eləcə də bu ölkənin əsas kitabxanalarına, elm ocaqlarına paylandı. Yaxın vaxtlarda antologiyanın ərəb dilində Misirdə, türk dilində Ankarada, daha sonra Belarusda nəşri və təqdimatı gözlənilir.

- Mərkəzin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalı, "Aydın yol" qəzeti, eləcə də mükəmməl tərcümə səviyyəsi və tərtibatı ilə seçilən kitab nəşrləri ciddi ədəbiyyatın, maarifçiliyin və mədəniyyətin təbliğinə əsaslanır. Oxucu səviyyəsinin aşağı endiyi bir vaxtda əsl ziyalı ənənələrinə sadıq qalmaq və bu missiyanı davam etdirmək həm ağır, həm də şərəfli işdir. Mərkəzin, əvvəllər olduğu kimi, indi də məhz bədii nəşrlər sahəsində ciddi ədəbiyyata üstünlük verməsini nə ilə izah edərdiniz?

- Yenə bu fikirdəyəm ki, biz oxucunu ardimızca aparmalıyıq, oxucu bizi yox. Ciddi, düşündürücü ədəbiyyat oxucudan, ilk növbədə, intellekt tələb edir. Azərbaycanda, az da olsa, belə oxucu kütləsi var və onların sırasını genişləndirmək lazımdır. Bu məqsədlə Mərkəz "Açıq kitab" elektron kitabxanasını yaradıb. Onun vasitəsilə yüzlərlə kitabı onlayn rejimdə mütaliə etmək olar. Bu sahədə maarifləndirmə işini, eyni zamanda, bizim "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalı və "Aydın yol" qəzeti aparır. Kitab nəşrlərimiz ölkənin bütün kitabxanalarına, institutlara, elm ocaqlarına paylanılır.

Mərkəz əvvəllər də, ən çətin dövrlərdə belə, heç vaxt mədəbiyyata üstünlük verməyib, pul qazanmaq xatirinə kütlə marağına hesablanmış ədəbiyyatlara mürciət etməyib və zaman göstərdi ki, bu, düz yoldur. İllərlə görülməyən həmin işlər - kütləvi zövqə hesablanmayan ciddi nəşrlər bu gün beynəlxalq aləmlə münasibətlər qurmaqda bizim üçün açar rolunu oynayır. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən elə bir səfirlik, yaxud xarici ölkə nümayəndəliyi yoxdur ki, Mərkəz onun ciddi ədəbiyyatına mürciət etməmiş olsun, bu əsərləri tərcümə və nəşr etməsin.

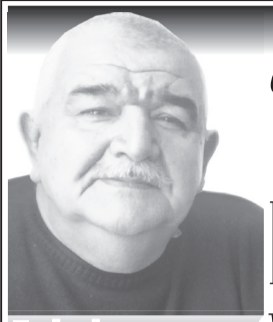
- Afaq xanım, sonda Mərkəzin gələcək planları barədə məlumat verməyinizi istərdik.

- Planlarımız çoxdur. Bu, ilk növbədə, dövlət dilinin düzgün tətbiqi və istifadəsi, dilimizin qorunub saxlanması və zənginləşdirilməsi istiqamətində nəzərdə tutulan işlərin davamlı aparılması, ana dili və ədəbiyyatın tədrisi və dillər üzrə tədris vəsaitlərinin mükəmməlləşdirilməsi, tərcümə sahəsində nəzərdə tutulan vacib islahatların aparılması və əlbəttə ki, milli ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin beynəlxalq müstəvidə layiqli şəkildə tanınmasıdır.

- Maraqlı müsahibəyə görə təşəkkür edirik.

Afaq Məsud: "Tərcümə Mərkəzi yeni qurumlar sırasında növbəti brenddir"

Fərhad
ABDULLAYEV

“Kim”liyini pula satan yazar

Rusiyada bir yazıçı var. Deyilənə görə, pis yazır. Açıq, əsərlərini oxumamışam, amma internetdəki rəylərdən bəlli olur ki, bəzi həmkarları onun qələmindən çıxan yazılara yüksək dəyər verirlər. Əslində, bir ziyalı kimi, qonşu ölkədə yazıb-yaradan sənət adamlarının hər bir uğruna sevinmək lazımdır. Amma...

Kim Naumoviç Bakşi 1931-ci ildə Moskvada doğulub. Moskva Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirdikdən sonra Xam torpaqlara işləməyə gedib. Traktorçu olub, ucsuz-bucaqsız taxıl və qarğıdalı zəmilərində kombayn sürüb, alın təri ilə çörək qazanıb. İlk hekayə və povestlərini də əmək cəbhəsində çalışan fədakar insanlara həsr edib. Bəlkə də yaradıcılığını bu mövzuya - həyat həqiqətlərini əks etdirən əsərlərə həsr etsəydi, bu gün Rusiyanın adlı-sanlı yazarları sırasında yer tutardı. Amma...

Kim Bakşi 1963-cü ilin bir yaz günündə qəfil yuxudan oyanır və hiss edir ki, qəlbi erməni xalqına məhəbbətlə aşib-daşır, necə deyirlər, erməni ilham pərisi onun bütün varlığına hakim kəsilib. Bu “sevgi” yazıçıya elə ilham verir ki, bu gündək erməni mövzusunda başqa ağına heç nə gəlmir. “Əsrlər boyu türklərin təqiblərinə məruz qalmış zavallı erməni xalqının acı taleyi”ndən bəhs edən “Qartal və qılınç”, “Tələ və daş”, “Müqəddəs Lazarın zühuru” kitabları, “Matenadaran” adlı 20 seriyalı televiziya filmi İrəvanda Dövlət Mükafatına, hətta ABŞ-dəki erməni diasporunun xüsusi mükafatına layiq görülüb.

Deyə bilərsiniz ki, yazıçı azad adamdır və əsərlərini ruhuna yaxın olan mövzulara, sevdiyi xalqa həsr edə bilər. Razıyam. Özü də nəzərə alsaq ki, rus yazıçı və şairlərinin digər millətlərin həyatından bəhs edən minlərlə əsərləri var, deməli, Bakşiyə irad tutmaq yersizdir. Amma...

Bu günlərdə Ermənistan KİV-i yazıçının ölkə prezidenti S.Sarkisyanın ünvanladığı müraciəti dərc edib. K.Bakşi xüsusi vurğulayıb ki, onun əsərləri Z.Balayanın yazılarında heç də geri qalmır və erməni xalqının tarixi keçmişini araşdırmağa xidmət edir. O, bildirib ki, son kitabı da “Artsaxın müstəqilliyini tərənnüm və təbliğ edir, Qarabağın qədim erməni torpaqları olduğunu önə çəkir”. Amma bütün bunlara rəğmən yaradıcılığını davam etdirmək üçün ona kifayət qədər pul ayrılıb, bu səbəbdən də maddi vəziyyəti ağırdır.

“...Neçə ildir ki, xərçəng xəstəliyi ilə mübarizə aparıram və kitabı da bu dövrdə yazmışam. Erməni xalqına hədsiz məhəbbətim mənə xəstəliyimi də unutturub. Ermənistanın və Artsaxın əlaqədar nazirlikləri kitabın rus və erməni variantının Şuşada təqdimatına, sonra isə ingilis dilinə tərcüməsinə söz vermişdilər, lakin deyilənlərin heç biri baş tutmadı. Ona görə də, cənab prezident, sizə yalvarıram...”

Ardını oxumağa ehtiyac yoxdur. Həqiqət bəlli oldu. Deməli, hər şey pulun başında fırlanırmış. Erməni məhəbbəti, “tarixə faktlara söykənən qədim erməni torpaqları haqqında danılmaz həqiqətlər” boş xülyadan başqa bir şey deyilmiş. Erməni tərəfi uzun illər yəhudi əsilli rus yazıçısının “məhəbbətini” pulla satın alırmış. Növbəti tula payı azacıq ləngiyən kimi, ara qarışdı.

Kim Bakşi kimilər üçün əli və mövcud olmayan vicdanı azərbaycanlıların qanına bulaşmış Sarkisyan və Balayandan pul almaq adı bir şeydir. Amma görünür bu dəfə erməni işbazlar rus dostlarına “atmaq” qərarına gəlib.

Şübhəsiz “Artsax haqqında həqiqətlər” deyəndə satqın yazıçı nə işğal olunmuş ərazilərimizi, nə Xocalı qətliamını, nə də erməni qəsbkarları tərəfindən viran qoyulmuş şəhərləri, kəndləri nəzərdə tutur. Məncə, o, nəinki “erməni soyqırımı” haqqında arxiv materiallarını və Dağlıq Qarabağın müasir tarixini, heç Balayanın əsərlərini də oxumayıb. Oxusaydı, bir yazıçı kimi, ilk növbədə adi vətəndaş kimi, Zorikin sərgilədiyi faşizm və separatçılıq ideyalarından dəhşətə gəlib yazıçılığın daşını çoxdan atmali, yaxud haqq yoluna qayıtmalı idi.

Məncə, Kim Bakşi hələ konkret olaraq Sarkisyanın əlindən pul almayıb. Bəlkə belə olsaydı Serjin gözlərinin içinə baxmaq imkanı olardı. Bu nifrət dolu gözlərin qana susadığını, onun xəstə canavar kimi hər bir azərbaycanlının qanını içməyə hazır olduğunu görərdi.

Xərçəng xəstəliyi bunun yanında nədir ki?!

○ ...Gecənin vahiməli qaranlığından qurtulan səhra günəşin ilk şəfəqləri ilə sanki cana gəlir. Külək də yavaş-yavaş səngiyir. Kül rəngli qum təpələri günəş istisini bir içim su bilib acgözlüklə canına çəkir. Türkmənistan səhrası tənbel-tənbel yuxudan oyanır...
Dəvə karvanı sanki buna bənd imiş kimi, ayağa qalxır. Yolçular da, heyvanlar da yorulub əldən düşüb. Sarvan dəvələrdən enən yolçularla hal-əhval tutur.
Sonra hamılıqla səhər namazı qılır.

(Əvvəli ötən sayımızda)

Almas həyat yoldaşı Zivərin, üç aylıq Azərin durumundan narahatdır. Aşqabaddan çıxdıqları üç gündür. Amma Zivər bu müddət ərzində elə bil 30 il qocalıb. Bu qadın yorğunluğunu, iztirablarını gizlətməyi bacarır. Almas isə hey susur, öz daxili dünyası ilə mücadilə aparır: “Necə olacaq?” Əgər kimsə bu səhranın ortasında Almas İldırımın beynini saran suallara cavab tapa bilsəydi, o, həmin adama ömrünü belə bağışlamağa hazır idi. Əfsuslar olsun ki, Ulu Tanrıdan savayı bu sualların cavabını heç kim bilmir...

Sarvan Almasa yaxınlaşır. Bu fars tacir arif adamdır. Demişdi ki, karvana kənar yolçu götürmür. Amma biləndə ki, Almas şairdir, özü də Aşqabada Bakıdan sürgün olunub, İran sərhədinin yaxınlığına qədər aparmağa razılıq vermişdi. Şərt də qoymuşdu ki, bu yolçuluğa görə şairdən pul alma-yacaq.

- Ayrımaq zamanı çatdı. O görünən dağların arxası İrandır. Amma sizi ölkəyə qapıdan buraxmazlar. Dərhal tutub zindana göndərirlər. Gərəkdir ki, o dağlardan bir yol tapıb qaçaq yolla girişiniz fars torpaqlarına.

Almas dil-ağız elədi:

- Bu yaxşılığı ömrüm boyu unutmaram, ağa. Mərhəmətinizə görə sizə daim borcluyam. Allahın yanında çox savab iş gördünüz. Ailəmi həbsdən, ölümdən qurtardınız. Tanrı əvəzini verər.

- Müsəlman olan hər kəsin borcudur bunu eləmək. Allah amanında...

Alması sürgünə göndərəndə anası Nisəxanım da belə demişdi. Çünki bilirdi ki, oğlu ömründə pis iş tutmaz. Evdarlıqla məşğul olub uşaqlarını ehtiyac içində böyüdən bu qadın Almasın kamil bir insan kimi böyüməsi üçün əlindən gələni etmişdi.

Almas İldırım 1907-ci il, martın 24-də Bakının Qala kəndində doğulub. Əsl adı Əbdülhəsən olsa da, uşaqlıqdan onu babasının adı ilə - Almas çağırıblar. Əsərlərini də Almas İldırım imzası ilə yazıb. Ailə əvvəlcə Şüvəlanə, 1920-ci ildə isə Bakının Çəmbərkənd məhəlləsinə köçür. Kiçik Almas 1914-1915-ci illərdə Cənubi Azərbaycanın Bakı neft mədənlərinə işləməyə gəlmiş fəhlə uşaqları üçün İran hökuməti tərəfindən təşkil olunmuş “İttihad” məktəbində oxuyur. 18 yaşında isə Abdulla Şaiqin məktəbində təhsilini davam etdirir. Bu illərdə müəllimləri A.Şaiq və H.Cavidlə daha çox ünsiyyətdə olur, Ə.Cavad, C.Cabbarlı kimi ədiblərin əsərlərindən ruh alır və azadlığı tərənnüm edən şeirlər yazmağa başlayır. Qızıl Qələmlər İttifaqı'nın məcmuəsində 6 şeiri dərc edilir.

1927-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinə qəbul olunsa da, tezliklə Alması təhsil ocağından xaric edirlər. Ona bildirirlər ki, tacir oğlu universitetdə oxuya bilməz. Əslində bu, bədxahların ona qarşı qurduğu çirkin oyunun başlanğıcı idi.

“Qürbətə günəşi neylərəm...”

Almas ruhdan düşür. 1928-ci ildə gənc şair “Azərbaycan Proletar Yazıçıları Cəmiyyəti”nə üzv olur. Daha sonra İstanbulda çıxan “Həyat” dərgisində “A dağlar”, “Sevdiyim” şeirləri işıq üzünə görünür. Nəticədə, Almas İldırım azadlıq ideyalarının carçısı, mövcud ideologiyaya zidd şair kimi bolşeviklərin qara siyahısına düşür.

...Karvan gözədən itib. Almas əlini Zivərin qoynuna qoyub. Hər ikisinin gözləri karvan yoluna dikilib. Anasının qucağında olan, dünyadan xəbərsiz Azər isə şirin-şirin yatıb. Alması bayaqdan rahat buraxmayan suallar hələ də cavabsızdır.

Göy bir bulud olub sənə gərilsəm,
Torpaq olub ayağma sərilsəm,
Bir gül olub sənün üçün dərilisəm,
Ya ovcunun şikarı bir quş olsam...

Amma tale bu suallara cavab tapdı. Çox məşəqqətlərdən sonra qaçaq yola İrana keçən ailə həbs olunur. Alması bolşevik casusu hesab edərək işgəncə verir, soyuq suyun içərisində saxlayırlar. Nəticədə, şair sağalmaz böyrək xəstəliyinə tutulur. Onu 25 gündən sonra azad edib Məşhəd şəhərinə göndərirlər.

Almas burada iş tapa bilmir, yoxsul həyat sürür. 1934-cü ildə Türkiyəyə gedərək vətəndaşlığı qəbul edir, katibliklə, karguzarlıqla məşğul olur, ibtidai məktəbdə dərs deyir, yaradıcılığını davam etdirir.

İstiqlal şairinin Türkiyədə daha 3 övladı - Araz, Otqan, Bakıxan dünyaya gəlir. Almas İldırım maddi çətinliklə içərisində yaşamasına baxmayaraq, çox sayda əsər yazır, məqalələr dərc etdirir. İndi sığındığı ölkədə onu haqlı olaraq həm də türk şairi adlandırırlar.

45 yaşındaykən 1952-ci il, yanvarın 14-də dünyadan köçür. Lakin son nəfəsində Vətən həsrəti onu rahat buraxmır, düşüncələri daim doğma Azərbaycanla, onun azadlığı ilə bağlı olur.

Of Bakı... bu ayrılıq
mənə ölümdən ağır,

Almə bahar gəldi,
sənə yağmur, qar yağır.

Gündüzlərin dumanlı,
gecələr dilsiz, sağır,

Bu boğulan səsimi
varmı duyan, a dağlar?

Fərhad SABİROĞLU

○ "Təsadüfdən zərurət doğur". Dünyanın ağıllı adamlarından birinin fikridir. Çox olub ki, təsadüf sayılan hansısa bir anın içində insan talelərində həlledici mənə kəsb edən zərurətlər meydana çıxır. Rəssam Əşrəf Heybətə mənim tanışlığım və dostlaşmam kiymi.

Azərbaycanın Almaniyaadakı səfirliyində işimi bitirib eşiyə çıxdım, elə səfirliyin avtomobilinə əyləşmək üçün kabinanın qapısını açmışdım ki, bir nəfər mənə yaxınlaşdı:

– Üzr istəyirəm, Bonnun mərkəzinə gedirsinizsə mənə də apara bilərsinizmi? – dedi.

Təmiz azərbaycanca müraciətinə elə azərbaycanca da cavab verdim:

– Məmnuniyyətlə. Öyləşin!

Səfirliyimiz o zaman Bonnadan bir qədər aralı Bad-Qodesberqdə qərarlaşmışdı. Odur ki, Bonna avtomobillə getmək zərurəti vardı. Nə isə, elə maşında tanış olduq. Əşrəf Heybət özü barədə qısa məlumat verdi: "Rəssamam. Almaniya təzəcə köçmüşəm. Koblenst şəhərində yaşayıram. Səfirlikdə bir balaca işim vardı".

Mən də özümü təqdim etdim (Deyim ki, bu görüş 1991-ci ilin payızında baş tutmuşdu). AFR-ə gelişimin səbəbini anladım:

– Avropanın bir çox ölkələrini gəzərək, soydaşlarımızı arayıb axtarıram, üzərində çalışdığım "Yol" kitabının birinci hissəsi üçün faktlar toplayıram. Özünü öz ayağınıza qarşıma çıxmısınız. İndi hər ikimiz tələsirik. Telefon nömrəsini lüftən mənə verin. Sağlıq olsun, sabah-birisigün zəngləşib ətraflı söhbət etsək lap yerinə düşər. Elə axtardığımız soydaşlarımızdan biri də sizsiniz...

...Xülasə, ayrıldıq. İki gün sonra yenidən görüşdük. Özüylə gətirdiyi kataloqda əsərlərini gözədən keçirdim. Çox mehriban və istiqanlı bir insan, istedadlı rəssam kimi ürəyimə yatdı. Aramızda xoş münasibət yarandı. Onun Köln şəhərindəki Türkiyə Mədəniyyət Mərkəzində rəngkarlıq əsərlərinin sərgisinin açılışında da iştirak etdim və seyrçilərin azərbaycanlı fırça ustasının müxtəlif səpki-li tablolarına sonsuz marağının canlı şahidi oldum.

Bundan sonra Almaniya hər səfərimdə mütləq onunla zəngləşib görüşürdük. Ən maraqlısı

da bu idi ki, sənət və sənətkarlıq, təsviri sənətdəki cərəyanlar, yeni baxışlar və s. barədə fikirlərimiz üst-üstə düşürdü. Odur ki, Almaniya ezamiyyətə olduğum müddətdə onsuz keçirdiyim günlər az olurdu. O da, görünür, mənə alışmışdı. Hiss edirdim ki, aramızdakı səmimiyyət hər şeyi üstələyir. Həmin təsadüfi görüşdən yaxşıca bəhrələnmişdik və "təsadüfdən zərurət doğur" anlamı hər ikimiz üçün vacib komponentə çevrilmişdi.

Bu yaxınlarda mənə olan telefon zəngindən məlum oldu ki, Bakıdadır. 65 illiyi münasibəti ilə burada fərdi yaradıcılıq sərgisinin açılışına hazırlaşır. Təbii ki, sevindim. Mən də ona şad xəbər verdim: "Yol" kitabının ikinci cildində AFR-də yaşayan bir sıra soydaşlarımız sırasında rəngkar dostum barədə yazdığım qeydlər də oxuculara təqdim olunacaq...

Əşrəf Heybət 1951-ci ildə İcərişəhərdə doğulub. Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbini, daha sonra Tbilisi Rəssamlıq Akademiyasını bitirib. Ali təhsilini başa vuran gənc rəssam doğma şəhərindən ayrılmalı olur. Məsələ burasındadır ki, 1980-ci ildə Moskvada Olimpiya oyunları keçirilməli idi. İdman obyektlərindən birinin tərtibatı üzərində işləmək üçün Əşrəf monumentalçı rəssam kimi ora dəvət aldı. O zaman Moskva mühitində böyük ziyalılarla, sənətkarlarla ünsiyyəti, dostluğu onu bu şəhərdə qalıb işləməyə sövq etdi. İctimai-siyasi, mədəni mühitə uyğunlaşan gənc və istedadlı rəssam bir-birinin ardınca sərgilərinin təşkilinə nail oldu.

Əşrəf həmin dövrü belə xatırlayır:

– Həmin sərgilərdən ən çox yadımda qalanı Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda açılan ilk fərdi sərgimdir. Hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev o zaman həmin ali təhsil ocağında müəllim kimi çalışırdı. Məhz onun və Moskvadakı digər azərbaycanlı ziyalılarımızın yaxından köməyi sayəsində əsərlərimin nümayişi baş tutdu.

Rəssamın bu sərgidə qazandığı uğur ona qol-qanad verdi. Onun əsərlərində Şərqlə Qərbin ecazkar vəhdətini görən sənətsevərlər bu tabloları böyük maraqla qarşıladılar. Bu sırada soydaşımızın yaradıcılığı ilə bağlı iki rəyi oxucuların diqqətinə çatdırmaq:

Tahir Salahov, Xalq rəssamı:

"Mən bir daha əmin oldum ki, Əşrəf öz xalqı, Abşeron və Bakı haqqında böyük bir səmimiyyətlə, ürək yanğısı və qəlb açıqlığı ilə söhbət açan əsl sənətkardır. Əşrəf Heybətin hər bir əsəri qiymətli-dir. O, rəssamlıq peşəsinə ustad sənətkar kimi çox ciddi və məsuliyyətlə yanaşır:

Çingiz Abdullayev, Xalq yazıçısı:

"Əşrəf öz işinin ustası olan bir yaradıcı insandır. Mən onun rəsmlərində rəngkarın Şərqlin mistik və sehirli atmosferiylə Qərbin modern materialist düşüncəsini birləşdir-mək kimi böyük bir hünərin olduğunu görürəm. Məncə, Əşrəf Heybət öz fantaziyasını müxtəlif rənglərlə kətan üzərinə köçürə bilən mahir bir sənətdir".

Əşrəf Heybət barədə yüksək fikirlər onun əsərlərinin sərgidən-sərgiyə püxtələşdiyinə, cilalandığına, daha da inkişaf etdiyinə əyani sübutdur.

Rəssam Moskvada 18 il yaşadı. Ancaq müəyyən çərçivələrə uyğunlaşmaq ona çətin gəlirdi. Azad, sərbəst, ilhamlı yaradıcılıq ab-havasının intizarındaydı. Bilirdi ki, planetin çox ölkəsində rəssam öz dünyasında sərbəstdir.

Vatıkanda ilk dəfə olaraq müsəlman rəssamın sərgisinin açılışı yalnız bizim məmləkətimiz üçün deyil, bütün islam dünyası üçün xüsusi mənə kəsb edir. Həmişə doğma Azərbaycanı özünün əsas yaradıcılıq mövzusu seçən istedadlı fırça ustasının heç kəsin gözləmədiyi halda "Bibliya" motivlərinə müraciətə yaratdığı süjetli tabloları çox böyük marağa səbəb oldu. İncəsənət tarixində hələ heç zaman olmayıb ki, sırf milli düşüncəli rəssam, türk dünyasının yetirməsi "Bibliya" süjetlərinə müraciətə əsərlər ərsəyə gətirsin. Əşrəf belə bir yaradıcılıq imtahanını da verdi və nəticədə tabloları yalnız Vatıkanda, Romada deyil, Avropanın bir sıra xristian ölkələrinin ictimaiyyəti arasında böyük maraqa oyatdı.

Həmin tablolar silsiləsi Vatıkandan sonra Avropanın bir sıra digər ölkələrində – İsveçdə, Belçikada və s. məmləkətlərdə də nümayiş etdirildi. Qeyd edək ki, Vatikanın "Kanselariya sarayı" muzeyində bir qayda olaraq klassik rəssamların əsərlərinin sərgisi düzenlənir. Muzeyin tarixində ilk dəfə soydaşımız Əşrəf Heybətin simasında müasir fırça ustasının tabloları sərgiləndi.

Bir qədər sonra Əşrəf Heybət müsahibələrinin birində deyəcəkdi: "Sərgiyə gələnlərin sayı çox idi. Xüsusən rəsmi şəxslərə burada tez-tez rast gəlmək olardı. Hamısı da müxtəlif suallarla mənə müraciət edirdi. Kardinallardan biri "Məxfi axşamlar" tablosunu göstərib məndən soruşdu: "Da Vinci şifrəsi" kitabını oxumusunuzmu?" Dedim "Bəli". Dərhal tablodakı bir fiqura işarə ilə "Bəs bu Mariya deyilmi?" – deyə soruşdu. "Yox!" deyə qətiyyətlə bildirdim. Yanımda olan səfirimiz Elçin Əmirbəyov yavaşca pıçıldadı: "Sağ ol. Bu, provokasiya sual idi. Yaxşı ki, belə cavab verdin..."

Məsələ burasındadır ki, katolik kilsənin, mübahisəli "Da Vinci şifrəsi" romanına və bədii filminə mənfi münasibətlərdən xəbərdardım. Ona görə də başağrısı olmasın deyə, ayrı cür cavab verə bilməzdim. Ertəsi gün Vatikanın dövlət katibi, iki-üç gündən sonra isə İtaliya müsəlmanlarının başçısı sərgiyə baş çəkdi..."

Vatikan radiosu Əşrəf Heybətin yaradıcılıq sərgisinin uğuru barədə 30 dəqiqəlik veriliş səsləndirdi. Almaniya nəşr olunan "Beynəlxalq xristian qəzeti"ndə dərc olunan irihəcmli resenziyada sərginin açılışı Vatikanın həyatında "görünməmiş hadisə" və "əhəmiyyətli ölçüyəgəlməz" kimi səciyyələndirildi, Əşrəf Heybət yaradıcılığı yüksək dəyərləndirildi.

Romadakı kinostudiya sərginin açılışından film çəkdi, həmin lent AFR-in alman və rus telekanallarında göstərildi. Vatikan qəzetlərində də sərgi geniş işıqlandırıldı.

Soydaşımızın Avropa şəhərlərində fərdi yaradıcılıq sərgiləri bir-birini əvəz edir. Berlin, Brüssel və daha neçə-neçə Avropa şəhərlərində tələbkar sənətsevərlər azərbaycanlı fırça ustasının yaradıcılıq işi ilə tanış olaraq, ümumən bizim milli incəsənətimiz, məmləkətimiz, xalqımız barədə yeni məlumatlara sahib olurlar.

Biz şöhrətli soydaşımıza daha böyük uğurlar arzulayır, yubileyi münasibətilə onu ürəkdən təbrik edirik.

Fazil RƏHMANZADƏ

Bu dünyanın Əşrəfi

Nəhayət, Sovet imperiyası çökdü və bir çox yaradıcı adam kimi Əşrəf Heybət də öz hissələrinin sərbəst ifadəsi üçün imkanlar qazandı. Çox da fikirləşmədən Almaniya üz tutdu. Əvvəlcə Mayns şəhərində yaşadı. Qərblük onu tezliklə həmvətənlərini tapmağa, onlarla görüşlərə sövq etdi. Almaniya Federativ Respublikasında Azərbaycanın fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Hüseynağa Sadıqovla görüşüb, ona Maynsda Bakı Mədəniyyət Cəmiyyəti yaratmaq arzusunu bildirdi. Səfir rəssamın nəcib niyyətini alqışladı və ona dəstək verdi. Əşrəf Almaniyaadakı çoxsaylı sənətkarları bu ocağa yığdı. Məqsəd bir idi – Azərbaycanı təbliğ etmək və müstəqil ölkəmizin dostlarının sayını çoxaltmaq...

Əşrəf Heybət yaratdığı yağlı boyalı tabloların hər birində mikro Azərbaycanın təcəssümünə ciddi səy göstərir, istəyir ki, bu tabloların hamısı birlikdə qədim yurd yerimizin toplu halda ecazkarlığını dolğun təcəssüm etdirdirsin. Hər halda "İcərişəhərin küçələri", "Azərbaycan süitəsi", "Bakı", "Abşeron", "Şərqlə məhəbbəti" əsərlərinin səhrinə düşən qərbi soydaşlarımız nisgili, vətən həsrətini bir anlıq unudub, xəyalən qədim Odlar diyarını dolaşırlar.

1990-cı ilin yanvar faciəsi hər bir azərbaycanlının qəlbində əbədi bir yaradır və bu hiss, ağrı bizləri heç zaman tərk etməyəcək. Odlar yurdu barədə silsilə tablolar yaradan Əşrəf həmin faciəli hadisənin də təcəssümünə nail olub. Onun "20 yanvar" pannosu yüksək sənətkarlıqla işlənməsi, mövzunun dinamik həlli baxımından böyük dəyər kəsb edir. Tariximizin bu qanlı səhifəsi ilk dəfə olaraq məhz Əşrəf Heybətin monumental pannosunda özünün bədii təcəssümünü tapıb.

Ümumleksik problemlərdən biri də geniş mənada frazeoloji vahidlərlə, dildə qəlibləşmiş, sabitləşmiş sintaktik konstruksiyalarla (deyim, ifadə, atalar sözü, məsəl, hikmətli söz, aforizm və s.) əlaqədardır. Frazeoloji vahidlər, xüsusilə atalar sözü və məsəllər mətnin tərkib hissəsi kimi çıxış etdiklərinə, yəni işlədildiyi kontekstdə aydınlaşdırıcı, dəqiqləşdirici, fikri tamamlayıcı kimi köməkçi funksiyalar yerinə yetirdiklərinə görə, tərcümələri də əslinə adekvat olmalıdır. Aydın ki, qohumdilli olmayan xalqlarla müqayisədə qohum, xüsusilə də yaxın qohum dillərin daşıyıcıları olan xalqlar daha çox ümumi, müştərək frazeoloji birləşmələrə, atalar sözü və məsəllərə malikdir. Burada dil qohumluğu ilə yanaşı, mənşə ümumiliyi, təbiət eyniliyi, coğrafi yaxınlıq, sosial-iqtisadi, mədəni-məişət, adət-ənənə müştərəkliyi də mühüm rol oynayır.

Türkcədən dilimizə tərcümə təcrübəsində frazeoloji ifadə, atalar sözü və məsəllərin aşağıdakı tərcümə yollarını müəyyənləşdirmək mümkündür:

1. Tərcümə dilində bunların ekvivalenti varsa və bu qarşılıq orijinalın ifadə etdiyi fikri tam ifadə edə bilirsə, ilk növbədə həmin "uyğunluq uyğunluqlar" axtarılıb tapılır, yəni, transsionimlərdən (tam qarşılıqlardan – ortoekvivalentlərdən) istifadə edilir. Başqa sözlə, tərcümələrdə frazeoloji vahidlər semantik və situativ kontekst nəzərə alınmaqla eynilə (bəzən xırda leksik əvəzləmələrlə) qorunur:

Balık baştan kokar – Balıq başdan iylənər.

Bu pilav daha çox su kaldırır – Bu xamır (hələ) çox su aparacaq.

Arife tarif ne hacet – Arifə bir işarə bəsdir.

Turnayı gözündən vurmaq – Durmanı gözündən vurmaq.

İt ürür, kervan yürür – İt hürər, karvan keçər.

Yere bakan, yürek yakan – Yerə baxan, ürək yaxan.

Misafir misafiri çekemez – Qonaq qonağı istəməz (sevməz).

2. Tərcümə dilində bunların ekvivalenti yoxsa, orijinalın ifadə etdiyi fikri tam ifadə edə bilən qarşılıqlar verilir, transsionimlər (hipoekvivalentlər), "uygunsuz uyğunluqlar" işlədilir:

Acele eden acele gider, yaxud Acele işe şeytan karışır – Tələsən təndirə düşər.

İt ürür, kervan yürür – Yel qayadan nə aparar (yuxarıda bunun ortoekvivalenti – tam qarşılığı da verilib).

Açtırmayın kutuyu, söyletme-yin kötüyü – Açaram sandığı, tökərəm pambığı.

Gülü seven dikenine katlanır – Könlü balıq istəyən gərək girsin dənizə.

Çıkar dilinin altındaki baklayı – Mismıs deyincə, Mustafa de.

Türklər eyni mənada ağzında bakla ıslanmaz da deyirlər: "Haydi nazlanma... Zaten senin ağzında bakla ıslanmaz... Sonunda nasıl olsa söyleyeceksin...".

Ateş bacayı sardı – İş işdən keçdi.

Abayı yakmak – birisinə aşiq olmaq.

Kusura bakmayın (kalmayın) – Üzr istəyirəm, təqsirimdən keçin (bəzən dilimizdə bunun tam qarşılığı da işlədilir: qüsurluma baxmayın).

"Çalıquşu" romanının tərcüməsindən aldığımız aşağıdakı frazeoloji vahidlərin dilimizdəki qarşılıqlarını mütərcim dəqiq verib:

Esrar kumkuması – sirr dağırcığı;

Kur yapmak – eşqbazlıq etmək;

Gözüne kestirmek – gözaltılmaq;

Kepazeliyin dik alası – həyasızlığın son dərəcəsi;

Falso yapmak – saxtallıq etmək;

Keçi yolu – dar çıxır.

3. Orijinal frazeoloji vahid tərcümə dilində eynilə saxlanılır, təsviri yolla hansı mənada işlədildiyi (həmin ifadənin qarşısında və ya səhifənin aşağısında) izah olunur. Bu qrupa, əsasən birləşmələr, türkcənin məxsusi frazeoloji vahidləri daxildir. Məsələn:

Kıl olmak (yaxud, kıl kapmak) – hərfən: qıl olmaq. Dilimizə "birisindən zəhləsi getmək", "hər hansı bir hadisəyə əsəbiləşmək" şəklində çevrilə bilər.

Tereciye tere satılmaz. Türkcədə tere – vəzəri; tereci – göyartısan deməkdir.

Hərfən: "Göyərtili satana vəzəri satmazlar".

Temcit pilavı gibi (ısıtıp ısıtıp) öne getirmek. Türkcədə temcit kəlməsinin lüğəvi mənası sübh namazı, bir şeyi sıx-sıx təkrarlama deməkdir. Təxminən "Çevir tatı, vur tatı" mənasındadır. Eyni şeyi təkrar edib durmaqla bezdirmək deməkdir.

Lakırdıya çanak tutmak – bais olmaq, söz-söhbətə səbəb olmaq.

Geçmiş olsun – Dilimizdə özünə vətəndaşlıq hüququ qazanmağa başlayan bu deyim kontekstə və situasiyaya görə fəqli mənalarda işlədilir: 1. Yastığın yüngül olsun; Allah şəfa versin; 2. Həmişə ayaq üstdə; 3. Anan namaz üstəymiş və s.

Beləliklə, deyim, ifadə, atalar sözü, məsəl, hikmətli söz, aforizm kimi dildə qəlibləşmiş, sabitləşmiş frazeoloji vahidlərin, sintaktik konstruksiyaların tərcüməsində yuxarıda izahı verilən üç yoldan hər biri məqbul hesab edilir. Burada diqqət edilməsi vacib olan ən mühüm məqam frazeoloji vahidlərin, xüsusilə atalar sözü və məsəllərin mətnin tərkib hissəsi kimi çıxış etdikləri, yəni işlədildiyi kontekstdə aydınlaşdırıcı, dəqiqləşdirici, fikri tamamlayıcı kimi köməkçi funksiyalar yerinə yetirdiklərinin yaddan çıxarılmamasıdır. Tərcümə zamanı çalışmaq lazımdır ki, bu vahidlərin qarşılığı olaraq seçilən sintaktik konstruksiyalar tərcümə mətnində eyni funksiyaları yerinə yetirə bilsin.

Türkcədən tərcümənin qrammatik məsələləri

Məlumdur ki, orijinal dilin qrammatik qanun-qaydaları ilə tərcümə dilinin qrammatik xüsusiyyətləri oxşar da ola bilər, fərqli də. Müxtəlif sistemli dillərin qrammatik xüsusiyyətləri arasındakı fərqlər tərcümə zamanı daha bariz şəkildə ortaya çıxır. Əlbəttə, orijinalın qrammatik quruluşunu, cümlədə söz sırasını, ayrı-ayrı sintaktik konstruksiyaları eynilə tərcümə dilinə köçürmək başlıca məqsəd hesab edilmir. Ekvivalent tərcümədə məqsəd, orijinalda ifadə olunan fikir, hiss və duyğunun dəqiq və aydın şəkildə verilməsidir ki, bu zaman tərcümə dilinin qrammatik ifadə vasitələrinin orijinaldakından fərqlənməsi qanunauyğun hesab edilir.

Lakin ayrı-ayrı qrammatik xüsusiyyətlər üslubi əhəmiyyətə malikdirsə, - məsələn, kəlmə oyunu, sintaktik təkrarlar, cümlə quruluşunda inversiya, qrammatik əvəzlənmələr və s. - bunun tərcümə prosesində nəzərə alınması son dərəcə vacibdir.

Müasir tərcüməşünaslığa görə, orijinal və tərcümə dillərinin arasındakı qrammatik fərqlər, əsasən, üç qrupa ayrılır:

- birinci fərq orijinalın dilindəki qrammatik ifadə vasitəsinə tərcümə dilində uyğun gələn formal qrammatik əlamətin olmamasıdır.

- ikinci fərq, yuxarıdakının əksinə, tərcümə dilində olub, orijinalın dilində olmayan, lakin işlədilməsi zəruri hesab edilən formal-qrammatik vasitələrlə əlaqədardır.

- nəhayət, üçüncü mühüm cəhət orijinalın qrammatik ifadə vasitəsinə tərcümə dilində müvafiq gələn, ancaq cümlədə orijinalından tamamilə fərqli funksiyaları yerinə yetirən qrammatik ifadə vasitələridir.

Biz yuxarıda Türkiyə türkcəsi ilə Azərbaycan dili arasındakı ən mühüm sintaktik fərqlərə nəzəri planda toxunmuşduq. Burada həmin fərqlərdən bir qisminin türkcədən dilimizə tərcümə praktikasında meydana çıxardığı problemlər üzərində dayanacağıq.

İstər uzaq (müxtəlif sistemli), istərsə də qohum dillərdən tərcümə zamanı qrammatik uyğunsuzluqların olması təbiidir və bu, orijinalda ifadə edilənin tərcümə dilində çatdırılmasına çətinlik törətsə də, mane olmur. Tərcümə prosesində iki dil arasındakı formal-qrammatik uyğunsuzluqlar qrammatik əvəzləmələr və konversiya yolu ilə aradan qaldırılır.

Yuxarıda xülasə edilən dillərərsə qrammatik uyğunsuzluqlar türk dilindən tərcümələrdə də özünü üç şəkildə göstərir:

- orijinalın dilində olub tərcümə dilində olmayan formal-qrammatik ifadə vasitələri. Məsələn, türkcədəki bəzi perifrastik (analitik) feil formaları, bölüşdürmə sayları, feilin geniş zamanı, bəzi bağlayıcılar və s. Azərbaycan dilində yoxdur.

- tərcümə dilində olub, orijinalda olmayan, lakin tərcümə prosesində işlədilməsi zəruri hesab edilən formal-qrammatik ifadə vasitələri, məsələn, Azərbaycan dilindəki -anda, -əndə feil bağlama şəkilçisi, geniş (açıq) saitli şəxs (xəbərlilik) şəkilçiləri və s. türkcədə işlədilmir.

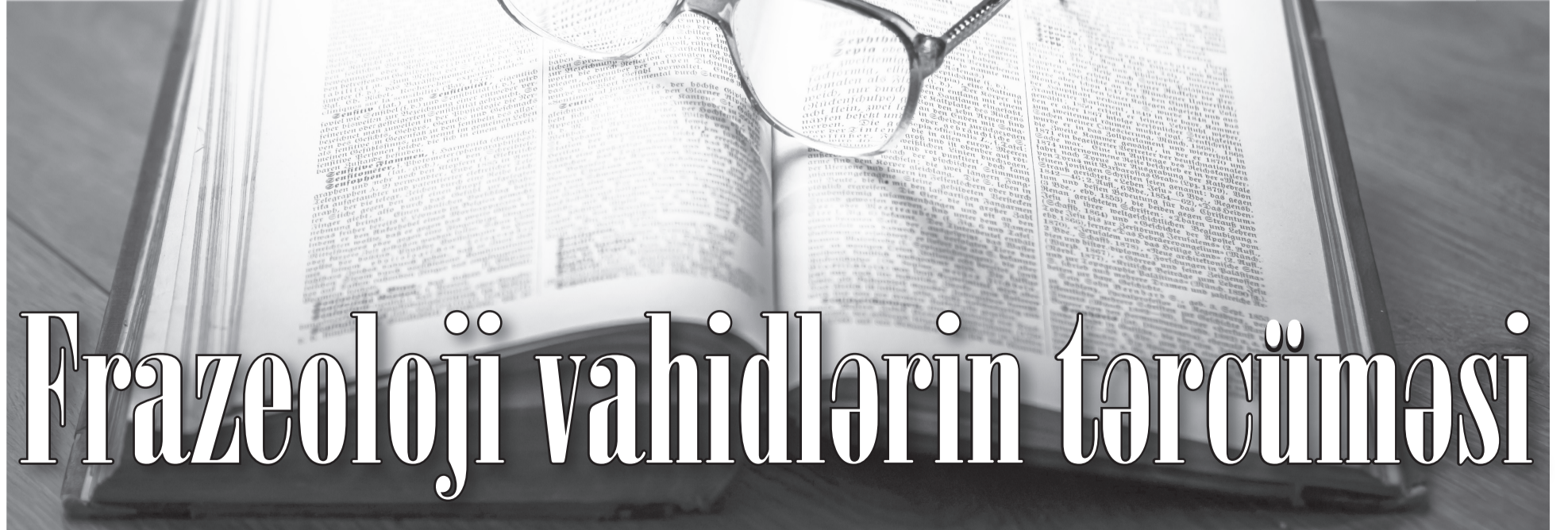
- orijinalın qrammatik vasitəsinə tərcümə dilində müvafiq gələn, lakin cümlədə (mətnə) orijinal dilindən tamamilə fərqli funksiya daşıyan qrammatik əlamətlər, məsələn, Azərbaycan dilindəki -ib, -ib, ub, üb şəkilçisi türkcədən fərqli olaraq həm feili bağlama, həm də keçmiş zaman şəkilçisi olaraq çıxış edir. Yaxud da türkcədəki -ca, -ce şəkilçisi dilimizdəkindən fərqli funksiya da işlədilir.

Müxtəlif sistemli və qohum dillər arasında, əsasən qrammatik uyğunsuzluqların bu ümumi xülasəsindən sonra türkcədən tərcümə zamanı qarşılaşılan ən tipik problemlərin şərhinə keçək. Fikrimizcə, qohum dillərdən tərcümənin qrammatik problemlərinin təhlilində izlənəcək ən doğru üsullardan biri hər iki dildə ekvivalent sintaktik konstruksiya, cümlə və mətnlərin qarşılaşdırılmasıdır. Əlbəttə, burada söhbət həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət göstəricilərindən gedə bilər. Keyfiyyət məsələsi özlüyündə aydındır və faktiki olaraq sinxron-müqayisəli metodda tərcümənin əslinə uyğunluğunun meyarına çevrilir. Mübahisə doğura biləcək kəmiyyət göstəricilərinin qarşılaşdırılma rolunu isə bundan ibarətdir ki, bu üsul qohum dillər arasındakı fərqlərin bu dillərdə təkrarlanma tezliyini müəyyənləşdirməyə imkan verir.

Türk və Azərbaycan dillərinin mənaca ekvivalent sintaktik cümlələrinin müqayisəsi göstərir ki, bu iki dilin fərqlərinin çox az bir qismi kəlmələrarası sintaktik əlaqələrdə təzahür edir. Bu fərqlər bütöv cümlələr müstəvisindəki struktur müxtəlifliklərində daha qabarıq şəkildə meydana çıxır.

Doğrudur, uzaq dillərdən tərcümə zamanı qrammatik çevirilmələr daha sıx vurulur, lakin qohum dillərdən tərcümələrdə də qrammatik çevirilmələr (söz sırasının dəyişdirilməsi, cümlə quruluşunun dəyişdirilməsi, modal və növ mənalı fərqlərinin aradan qaldırılması, cümlələrin parçalanması, birləşdirilməsi və s. v.ə i.ə.) labüdüldür.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri doktoru,
professor

Frazeoloji vahidlərin tərcüməsi

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətlər göstərmiş Əhməd Ağaoğlunun (1869-1939) türkcülük hərəkətində, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımladığı bir sıra görkəmli şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin ad çəkmədən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər özlərinin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Bəziləri gənclik dostları, əksəriyyəti İttihad və Tərəqqi partiyasında ideya yoldaşları olan adamların bir-birinin ardınca dar ağacında can vermələri atamı qəlbinin, varlığının dərinliklərinə qədər kədərləndirmiş, həyatını zindana çevirmişdi. Bunu başda biz, doğma övladları olmaqla hamı və hər kəs açıq-aşkar görürdü. Bir axşam Rusiya səfirliyində verilən şam yeməyi zamanı Atatürkün hüsurunda topla halda oturdular vaxt Qara Kamalın intihar xəbəri gəlmişdi. İstiqlal Məhkəməsinin rəisi atamı göstərərək, Atatürkü müraciətə: "Paşam, Əhməd bəyin üzü gülmür. Yəqin qırx gün sonra bizləri Qara Kamal üçün oxudacağı mövluda çağıracaq", - deyə kobud bir zarafat eləmişdi. Həm yersiz zarafata, həm də özünə dost saydığı adamın düşürliliyinə daxilən çox əsəbiləşən atam dərhal cavab verməkdən özünü saxlaya bilməmişdi.

"Əlbəttə, üzüm gülməz. Çünki Qara Kamal dostum idi. Qaziyyə qəsd etmək fikrinə düşmüşdü-sə, Allah ona lənət eləsin! Amma günlərin birində səni də eyni qorxunc aqibətin girdabında çabalayan görsəm, yenə də kədərli olacağam. Səndən ötrü də mövlud oxutmağa əsla tərəddüd etməyəcəyəm".

Atatürk hər dəfə silahdaşları arasında çəkişmə düşəndə etdiyi kimi, bu səfər də dərhal mövzunu dəyişdirmişdi. Amma söhbət qulaqdan qulağa çox sürətlə yayılmışdı. Bir neçə gün sonra isə İstiqlal Məhkəməsi rəisi, müttəhimlərdən Qara Kamalın yanındakı toplanmış zamanı Əhməd Ağaoğlunu orada görüb-görmədikləri barədə suallar soruşmağa başlamışdı.

Atam bu xəbəri eşidən kimi, məhkəmə rəisi olan dostuna belə bir məktub yazmışdı:

"Bir qisim müttəhimlərdən Qara Kamalın yanında keçirilən toplanılarda mənim olub-olmadığımı soruşduğunuzu eşitdim. Qara Kamal dostum idi. Bunu cümlə aləm bilir. Fəqət o, Böyük Qaziyyə sui-qəsd etməyi düşünmüşdü-sə, nəzirimdə ən böyük məlumata çevrilir.

Atamın dostları

Eyni zamanda əgər sizdə orada keçirilən toplantılarda iştirakımla bağlı hər hansı bir şübhə varsa, o zaman vəzifənizin, məni ifadə vermək üçün dərhal məhkəməyə çağırmaq olduğunuzu yadınıza salmaq istəyirəm".

Ertəsi gün İstiqlal Məhkəməsi rəisindən cavab gəlirdi:

"Sizinlə bağlı, məktubunuzda bəhs etdiyiniz şəkildə hər hansı sual verməmişəm. "Hakimiyyəti-Milliyə" qəzeti zati-fazilanənizin idarəsində nəşr edilməkdə olduğuna görə qəzetdə gedən yanlış ifadələrin qüsuru da yenə ancaq zati-alinizə aid ola bilər".

İstiqlal Məhkəməsi rəisinin atamla ən çox yaxınlaşdığı dövr isə onun rəhbərlik etdiyi qurumun dağılmasından sonra başlamışdı. Atamın bu dostu illər boyu dövlətin dördüncü qüvvəsi kimi tanınmışdı. İndi o böyük qüvvət və qüdrət əlindən gedincə hikkəsini, əsəbiləşməni gizlədə bilmirdi.

Yerli-yersiz hiddətinin, hikkəsinin cavabı çox ağır oldu. Bir gecə Atatürkün süfrəsindən qol-paça götürüb qapının qabağına buraxdılar.

Gözdən düşdüyü günlərdə, demək olar, hər gecə Keçiörendəki evimizdə olurdu. Özünə rəva görülməyən rəftardan acı-acı şikayət edir, Qazinin ətrafını yaramaz adamların sardığını deyib var səsi ilə bağırırdı: "Milli Mücadiləyə ilk başlayan mən oldum! Düşməne ilk gülləni də mən atdım!"

Birinci Böyük Millət Məclisində mühafizəkarlarla yenilik tərəfdarları arasındakı çəkişmələrdə atamın dostu yenilik fikrinin səssiz,

lakin silahlı tərəfdarlarından oldu. Məclisdə bu məsələlər ətrafında hərəkətli müzakirələr aparıldığı zaman oturmaq yerdən salonun hər küncünü diqqətli nəzərlərlə yoxlayır, mübahisələrin davamlaşa dönəcəyi anda bir əlini cibindəki tapançanın üstünə qoyub sakit addımlarla söz döyüşünə çıxan həmkarlarına yaxınlaşırdı. Zərurət yaranarsa, cibinə saldıq əlini boş çıxarmayacağını yaxşı bilirdilər. Həm də atamın dostu yenilik fikrinin fədailiyini kor-koranə, əmr qulu kimi deyil, inanaq yerinə yetirirdi.

Birinci Millət Məclisində bir müddət cərəyan edən mühafizəkarlıq – yenilik mübarizəsinin tarixi hadisələri var.

Günlərin birində Ədirnə millət vəkili mərhum Şərəf bəy¹ bir bəhanə tapıb kürsüyə çıxır. Saxta hərəkətləri, üzünün mimikası, əllərini, qollarını oynatmaqla qərribə mənzərə təşkil edən, başdan-başa köhnəlmiş söz və ifadələrlə dolu məşhur danışıq ədası ilə keçmiş dövrlərdən tutmuş Mütərikə illərinə qədər Osmanlı imperatorluğunun bütün uğursuzluqlarını, süqutunun səbəblərini dövlət idarçılığının din qaydalarından uzaqlaşması ilə əsaslandırmağa çalışır. Gənc Osman², Birinci Mahmud³ kimi inqilabçı hökmdarların fəaliyyətini, bütün Tənzimat xadimlərini, İttihad və Tərəqqinin həyata keçirdiyi ictimai dəyişiklikləri yerin dibinə batırır. Sonunda da söylədiyi fikirlərə zidd çıxanları topası ilə kafirlikdə, dinsizlikdə suçlayır.

Məclisdəki mühafizəkarların coşqun alqışları salonu titrədir. Bunun müqabilində yenilik tərəfdarlarından bir kimsə Məclis divanları arasında yaşanan həyəcan qarşısında söz alıb bir kəlmə deməyə cəsarət etmir.

Ədirnə millət vəkili ar-dınca dövrün Şəriyyə vəkili (Din işləri naziri – V.Q.) kürsüyə qalxıb onun fikirlərini müdafiə edən nitq söyləyir. Bu çıxışlar, təlqin olunan fikirlər adamların beyninə elə güclü təsir göstərmişdi ki, məclisin sədri, fasiləsiz yerindən qalxaraq danışmaq istədiyini bildirən Həmdullah Sübhü Tanrıövə⁴ söz verməmişdi.

Baş vəkil bu sözləri eşidincə, əllərini yuxarı qaldırıb: "Xocam, mən səni necə işdən çıxara bilərəm?" – sözləri ilə cavab vermişdi. Məsələ beləcə bağlanmışdı.

İstiqlal Məhkəmələri, milli mücadilə illərində əsgər qaçaqlarını və buna bənzər suq işləyən digər müqəssirləri dərhal mühakimə edərək ən şiddətli cəza vermək, bu yolla da ön cəbhədə döyüşənləri arxa cəbhədə qorumaq, möhkəmləndirmək məqsədi ilə qurulmuşdu.

Zəfərdən sonra isə İstiqlal Məhkəmələri siyasi davaların çözüldüyü səlahiyyətli məqama çevrildi. Fəaliyyətinin yeni mərhələsində onlara artıq inqilabın nailiyyətlərinin keşikçisi kimi baxılırdı.

İstiqlal Məhkəmələri milli mücadilənin gedişində və sonrakı dövrlərdə oynadığı rol baxımından Böyük Fransa inqilabının orduda təsis etdiyi siyasi komissarlıq institutuna və inqilabi tribunallara bənzədilə bilər.

Atamın dostu məhkəmələrin birinci mərhələsində o qədər də gözə dəymirdi. Ona əsl mühüm vəzifəni, böyük səlahiyyətləri zəfərdən və siyasi həyatda Şeyx Səid üsyanının yatırılmasından sonra qurulan mühakimələrdə, habelə Atatürkü sui-qəsd təşəbbüsü məsələsi zamanı verdilər.

Ertəsi gün "Hakimiyyəti-Milliyə" qəzetində həmin dövrdə Mətbuat və İstihbarat Ümummüdiri olan Əhməd Ağaoğlunun "Haraya gedirsiniz?" adlı baş məqaləsi çıxdı. Atam öz yazısında Məclisin dünənki iclasında yaşanan mənzərəni, söylənən fikirləri, irəliləyən iddiaları təhlil edərək "Dərviş Vəhdətəlinin ruhu xortlayır, bu ruh məmləkəti hara aparacaq?" – deyə sual edirdi. Günortaya yaxın baş vəkili⁵ atamı yanına çağırdı:

"Sən nə etdin, Xocam? – deyə sözə başladı. – İndiki məqamda belə yazı yazırlarmı? Xocalar dəstə ilə yanına gəlmişdilər, od-alov püskürürdülər. Yaranmış vəziyyətdə həm onları sakitləşdirmək, həm də səni qorumaq üçün istefaya getməyini məsləhət bilirdim".

Hələ əvvəllərdən, bir yerdə keçirdikləri Malta əsarəti dövründən atamın baş vəkili, onun da atama dərin hörməti vardı. Atam hökumət başçısını çox yaxşı, doğru-dürüst insan olmaqla yanaşı, həm də böyük dövlət adamı, hətta böyük qəhrəman kimi çox sevirdi, dəyər verirdi. Bu səbəbdən də onun istefa təklifini heyrtlə, ürək-ağrı ilə qarşılamışdı. Duyduğu acını, təəssüf hissini açıq söylədikdən sonra hökumət rəisini çətin vəziyyətdən qurtarmaq üçün qərarını yerinə yetirməyə hazır olduğunu bildirmişdi.

Xəbər çox böyük sürətlə Ankaraya yayılmışdı. Atam istefa ərizəsini yazıb göndərməmişdən az öncə Ümummüdirlikdəki otağının qapısı açıldı. Başda atamın, haqqında danışılan dostu, habelə aralarında Topçu İhsan da olmaqla bəzi mübarizə yoldaşları içəri girdilər.

Atamın dostu heç bir şey soruşmadan sözbə başladı:

"İstefa vermək istədiyini eşitdik. Bunu edə bilməzsən. Sən hamımızın fikirlərinin tərjümanı oldun. Biz dostlar toplanıb öz aramızda müzakirə apardıq, bu cahillərlə mübarizəyə qərar verdik. Üstəlik də səni tutduğun vəzifəyə Qazi təyin edib. Özü indi burada yoxdur. Qayıdana qədər gözləmək borcundur. Bu dəqiqə gedib baş vəkili "İstefa vermərəm. Çünki məni vəzifəyə Qazi təyin edib. Onun gəlməyini gözləyəcəyəm" – deyərsən".

Atam dostlarının qərarını haqlı saydı. Baş vəkili yanına gedib "İstefa vermərəm. Qazini gözləyəcəyəm. Əgər istəyirsinizsə, məni tutduğum vəzifədən çıxara bilərsiniz" – dedi.

Baş vəkil bu sözləri eşidincə, əllərini yuxarı qaldırıb: "Xocam, mən səni necə işdən çıxara bilərəm?" – sözləri ilə cavab vermişdi. Məsələ beləcə bağlanmışdı.

İstiqlal Məhkəmələri, milli mücadilə illərində əsgər qaçaqlarını və buna bənzər suq işləyən digər müqəssirləri dərhal mühakimə edərək ən şiddətli cəza vermək, bu yolla da ön cəbhədə döyüşənləri arxa cəbhədə qorumaq, möhkəmləndirmək məqsədi ilə qurulmuşdu.

Zəfərdən sonra isə İstiqlal Məhkəmələri siyasi davaların çözüldüyü səlahiyyətli məqama çevrildi. Fəaliyyətinin yeni mərhələsində onlara artıq inqilabın nailiyyətlərinin keşikçisi kimi baxılırdı.

İstiqlal Məhkəmələri milli mücadilənin gedişində və sonrakı dövrlərdə oynadığı rol baxımından Böyük Fransa inqilabının orduda təsis etdiyi siyasi komissarlıq institutuna və inqilabi tribunallara bənzədilə bilər.

Atamın dostu məhkəmələrin birinci mərhələsində o qədər də gözə dəymirdi. Ona əsl mühüm vəzifəni, böyük səlahiyyətləri zəfərdən və siyasi həyatda Şeyx Səid üsyanının yatırılmasından sonra qurulan mühakimələrdə, habelə Atatürkü sui-qəsd təşəbbüsü məsələsi zamanı verdilər.

¹ Şərəf bəy – Mehmet Şərəfəddin Aykut (1873-1939) – türk siyasətçisi və jurnalisti. Osmanlı Məclisi-Məbusan üzvü. Əhməd Ağaoğlu ilə birlikdə Malta sürgünündə olmuşdu. Türkiyə Cümhuriyyəti dövründə Ədirnədə I, IV, V və VI TBMM-nə üzv seçilmişdi.

² Gənc Osman (1604-1622) – Osmanlı sultanı (1618-1622). Gənc olmasına baxmayaraq müstəqil qərarlar qəbul etməyi bacarırdı, imperiya idarçılığında bir sıra mühüm islahatlar həyata keçirmək niyyətində idi. Yeniçəri üsyanı nəticəsində taxtdan salınmış və öldürülmüşdü.

³ Birinci Mahmud (1696-1754) – Osmanlı sultanı (1730-1754). Osmanlı ordusunda islahat aparmaq və hərbi sistemi müasirləşdirmək üçün bəzi təşəbbüslər göstərsə də, yeniçərilərin güclü müqaviməti nəticəsində istədiyinə nail ola bilməmişdi.

⁴ Həmdullah Sübhü Tanrıövər (1885-1966) – türk şairi, yazıçısı, müəllimi

⁵ Həmin dövrdə Türkiyənin baş vəkili – baş naziri Hüseyin Rauf Orbay idi.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən: Vilayət QULİYEV, professor

Yazıçı və şairlərin həyatında onların ailələrinin, həyat yoldaşlarının böyük rolu olur. Fədakarlığı ilə tanınan bir çox qadın özünü çətin, keşməkeşli həyat yaşayan yaradıcı ərlərinə həsr edib. Onlar həyat yoldaşlarının şəxsi mühasibi, köməkçisi, stenoqrafçısı, katibəsi, hətta redaktoru olmaqla, dahi yazıçıların ədəbi yaradıcılığında çox böyük rol oynayıblar...

Sofya Andreyevna Tolstaya (Bers)

Sofya Andreyevna bəlkə də ən çox müzakirə edilən yazıçı arvadıdır. Məhz onun haqqında daha çox – həm yaxşı, həm də xoş olmayan söhbətlər var. Onların evliliyi, demək olar ki, yarım əsr davam edib. Bütün bu müddət ərzində Sofya Andreyevna həmişə ərinin – Tolstoyun yanında olaraq, demək olar ki, Yasnaya Polyanadan kənara çıxmayıb. Sofya bütün ömrü boyu ərinin qeydinə qalıb, ona yaradıcılıq işlərində kömək edib, çoxuşaqlı ailəsinin qayğılarına qatlaşıb. Onların 13 övladı olub.

Sofya Andreyevnanın xatirələrindən: "Mən bütün günü uşaqların dərsi, sağlamlığı, ərimin ruhi vəziyyəti, borclar, uşaqlar, xidmət, Samara malikanəsinin satılması və s. haqqında düşünürdüm. Qadağan edilmiş "Kreyser sonatası"nın yeni nəşri, 13-cü cildin korrekturası, Mişanın gecə köynəkləri, yataq ağları, Andryuşanın çəkmələri, ev kirəsini vaxtında ödəmək, sığortə və sair və ilaxır, - bütün bunlar mənim boynuma düşən işlər idi". Məlumdur ki, məhz Sofya Tolstaya yazıçının bütün qaralamalarının üzünü "ağardıb". Deyilənə görə, "Hərb və sülh" romanının üzünü Sofya Andreyevna 7 dəfədən çox köçürüb.

Lev Tolstoy arvadından 16 yaş böyük idi. Sofya Bers onun gözündə ən ideal qadın idi. Afanasi Fet, L.Tolstoya onun həyat yoldaşı haqqında belə deyib: "Sizin həyat yoldaşınız o qədər idealdır ki, ona şəkər, sirkə, duz, xardal, istiot, ən-bər qatsanız, korlana bilər".

Anna Qriqoryevna Dostoyevskaya (Snitkina)

"Mənim əziz mələyim Anna! Qarşında diz çökürəm, sənə yalvarıram və ayaqlarını öpürəm. Sənə aşiq olan ərin! Mənim əziz dostum, on il səni sevdim, baxmayaraq ki, bəzən sənənlə mübahisə edirdik, sözümlə çəp gəlirdi, ancaq yenə də səni öləndən qədər sevdim."

Fyodor Dostoyevskinin həyat yoldaşına məktubundan (15-16 iyul, 1877-ci il; nikahdan 10 il sonra)

Anna dahi yazıçıya 20 yaşında ərə gedib. O zaman Dostoyevskinin 40 yaşı vardı. Onların sevgisi işgüzar münasibətlər zəminində yaranıb. Anna Dostoyevskinin stenoqrafçısı kimi işə başlayıb. Onun köməyiylə Dostoyevski qısa zamanda "Oyunçu" əsərini bitirib.

Anna həmişə yazıçıya yardımçı olub. O, evi idarə edir, ailə büdcəsini müəyyənləşdirir, bununla bərabər, yazıçıya yaradıcılıq işlərində də kömək etməkdən yorulmurdu. Belə ki, Anna ədibin korrektə edilmiş yazılarını oxuyur, ona stenoqrafçılıq etməkdə davam edir, həmçinin ərinin kitablarının çapı və satışı ilə məşğul olurdu. Yeri gəlmişkən, Dostoyevskinin qumarı tərgitməsində Annanın rolu az olmayıb. Sofya Tolstaya, Dostoyevskinin arvadı haqqında belə yazırdı: "Bir çox rus yazıçılarının Dostoyevskinin arvadı kimi həyat yoldaşı olsaydı, özlərini daha rahat hiss edərdilər".

Yelena Sergeevna Bulqakova (Nürenberq, Neylova, Şilovskaya)

Bu izdivac həm Bulqakov, həm də Yelenanın üçüncü nikahı idi. Ancaq Mixail Bulqakov onu çox sevirdi. "Mən yalnız bir qadını sevmişəm, o da Yelena Nürenberqdir". Yelena Mixail Bulqakovun həyat yoldaşı olmaqla bərabər, həm də onun ilham mənbəyi idi. Yelena Bulqakova yazıcının əsərlərini onun diqtəsiylə qələmə alırdı. Yelena həm yazıçının əlyazmalarını redaktə edib çap etdirir, həm yazışmalarını aparır,

Vera Nabokova yazıçının həm katibəsi, həm redaktoru, həm tərcüməçisi, həm də ədəbi müşaviri olub. Məlum olduğu kimi, "Lolita"nın əlyazmasını məhz Vera xilas etmişdi. Yazıçı əsərin əlyazmalarını tullamaq istəyəndə Vera yalnız bir versiyanı ölümdən qurtara bilmişdi. O biri versiyaları isə yazıçı tullaşmışdı. Vera həmişə ərinin yanında olmuş yazıçı xanımlarındandır. Hətta yazıçı universitetdə mühazirə deyəndə və imtahan götürəndə də həyat yoldaşı onun yanında olurdu. Onlar haqqında çoxlu sözsöhbətlər gəzirdi. Hətta belə şeyə yayılmışdı ki, Nabokovun romanlarını özü yox, arvadı yazır.

Evliliklərinin ilk günlərində yazıçı yarızarafat-yarıcciddi, özünün bacarmadığı və heç vaxt öyrənməyəcəyi işlərin siyahısını tərtib etmişdi. Bu siyahıya maşın sürmək, makinada yazmaq, camaatla söhbətləşmək kimi işlər daxil idi.

Ancaq hər zarafatda bir həqiqət payı var. Sonralar məlum olur ki, yazıçının siyahıda yazdığı həmin işlərin hamısının öhdəsindən Vera gəlirmiş.

Nabokov deyirdi ki, Vera olmasaydı, o, bir romanını da yaza bilməzdi. Məktublarının birində yazıçı yazırdı: "Səni sonsuz dərəcədə sevirəm, sənənin xəttin yerinə oxşayırsən, sənənsə sübh şəfəqinə..."

Nadejda Yakovlevna Mandelştam (Xazina)

Sən hələ ölməmişən, sən hələ tək deyilsən. Hələ ki dilənçi rəfiqənlə Sən dumanlı, soyuq, çovğunlu düzənliklərdən zövq alırsan.

O.Mandelştam

"Dilənçi-rəfiqə"si şairi bir dəqiqə də tək qoymurdu. Osip Mandelştamın düşərgədə faciəli ölümündən sonra Nadejda Mandelştam uzun illər həbs edilmək qorxusu ilə yaşadı. O, ərinin arxivini saxlamağa çalışırdı, ancaq o vaxt bu mətnləri saxlamaq təhlükəli olduğundan, Nadejda onları əzbərləyirdi.

Nadejda Yakovlevna üçcildlik xatirələr yazıb. Burada öz həyatı, Osip Mandelştamın şeirlərinə olan şərhələr, Axmatova haqqında xatirələri yer alıb. O, ədəbiyyat tarixinə nəinki yazıçı O.Mandelştamın həyat yoldaşı, həm də memuar müəllifi kimi düşüb.

Vera Muromtseva – Bunina

Vera, İvan Buninlə demək olar ki, yarım əsr bir yerdə olub. Vera yazıçının ən sözbəxan, ən təmkinli həyat yoldaşı olub. O, ailə həyatında ərinin tez-tez yeni sevdəyə düşməsinə, eşq romanlarına, əyləncələrinə dözməli olub.

Buninin həyatında çox qadın olub, o, addımbaşı aşiq olan bir insan idi. Növbəti sevgilisi, yazıçı Qalina Kuznetsova idi. Kuznetsova ilə Bunin 5 ilə yaxın bir yerdə yaşadı.

Vera Muromtseva həmişə, hər yerdə ərinin yanında olub: "İnsan üçün xoşbəxtlik o deməkdir ki, özünə heç nə arzulamayasan..."

Memuar müəllifi Yanovski onun haqqında yazır:

"Vera öz qəhrəmanının Sibirdə, mədənlərdə, yaxud Monte-Karolda, Stokholmda olmasının fərqi nə varmadan, onun ardınca gəzib özünü təmənnəsiz qurban edən müqəddəs rus qadını idi".

Ərinin kölgəsində yaşayan Vera tərcüməçi və memuar müəllifi idi. İ.Buninin ölümündən sonra o, "Buninin həyatı" və "Yaddaşla söhbət" adlı xatirə kitabları yazıb.

Meri Marqaret Frensis Brençli

Belə bir fikir var ki, Dik Frensin romanlarını özü yox, arvadı yazırmış. Hər halda, onlar romanı bir yerdə yazırdılar – bir yerdə süjet qururdular. Dik Frensis yazırdı, Meri isə məlumat toplayırdı.

Dik Frensinin sözlərinə görə, Meri onunla həmmüəllif sayıla bilər. Lakin Meri özü bundan imtina edib, çünki adının kitabın üz qabığında yazılmasını istəməyib. Meri şən-şöhrət sevən qadın olmayıb.

Zinaida Nikolayevna Gippius

Merejkovski və Gippius: XIX əsrin sonlarından XX əsrin əvvəllərinədək olan rusdilli ədəbiyyatı bu parlaq cütlüksüz təsəvvür etmək mümkün deyil. Gippius əksər yazıçı xanımlarından fərqli olaraq, əri qədər məşhur bir şəxsiyyət olub. Təəccüblü, ancaq həm də bəşadüsilən bir haldır ki, sevgi eyni işi görən cütlüyü daha da ruhlandırır, həvəsləndirir, ancaq onların heç biri "öz mövqeyini əldən vermir".

Oxşar peşələrə və ortaq maraqlara malik insanların bir-birilə yaxınlaşması, dil tapması, yola getməsi adi haldır. Ancaq çox vaxt onlardan biri (əsasən də qadın) özünü və istedadını həyat, tale yolundakı tərəf müqabilinə və onun uğurlarına qurban verir.

Hazırladı: NARINGÜL

Məşhur yazıçı və şairlərin xanımları

həm də teatrlarla müqavilə bağlanmasını, danışıqların aparılmasını həyata keçirirdi. Yazıçının ölümündən sonra məhz həyat yoldaşının səyi nəticəsində Bulqakovun arxivini qorunub saxlandı və sonralar çap edilib bütün dünyaya tanındı. "Master və Marqarita"nın nəşri də məhz Yelenanın fədakarlığı nəticəsində ərsəyə gələrək, işıq üzü gördü. Yeri gəlmişkən, belə bir fikir var ki, Marqarita məhz Yelenanın prototipidir. Bulqakovla üçüncü nikahını yaşayan Yelena çox xoşbəxt idi.

Vera Yevseyevna Nabokova (Slonim)

... sevinc hissləri sinonim olduğu üçün günəş sonsuza qədər parlayır özünün üz cizgiləri ilə Vera Slonimi xatırladır. İ.Brodski

XVIII əsrin birinci yarısı – Səfəvilər sülaləsinin son dövrü və Nadir Şah Əfşar imperiyasının mövcud olduğu qısa müddət Azərbaycan tarixinin ən gərgin və maraqlı dövrlərindən biridir. Bu da təsadüfi deyil ki, həmin dövrdə yazılı və şifahi ədəbiyyat, xəttatlıq, miniatür sənəti inkişaf edib, baş verən hadisələri əks etdirən salnamələr qələmə alınıb. Nadir Şahın münsisi Mirzə Mehdi xan Astrabadi məhz həmin dövrün ən etibarlı salnaməçisi sayılır. Onun mətbuatda tam şəkildə ilk dəfə işıq üzə görəcək tarixi sənədlər toplusundan ibarət “İnşa” əsərini qəzetimizin oxucularına təqdim edirik.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Eləcə də O Həzrətin məhbubəsi olması hamılıqla qəbul edilmiş Siddiqə¹ ilə bəzi nalayiq işlərin bağlılığı haqqında danışmağın və eşitməyin özü belə caiz deyil və Qurani-Məciddə var ki, “xəbis² qadınlar xəbis kişilər üçündür...”³, ta ayənin sonunadək və biz burada mülahizə etməliyik ki, bu xübs (yaramazlıq) kimə nisbət edilməlidir və Xeyrülbaşərin yastıq yoldaşına belə misalı necə nisbət etmək olar? “Allah bizi bundan qorusun”. “Ey bəsirət sahibləri, ib-rət alın!”⁴ və əgər bəziləri deyirlər ki, biz bu cür işlər görməmişik və görmərik, şübhəsiz ki, belə cəfəngiyyəti eşidirlər və qarşısını almırlar. Onda onlar da həmin adamların hökmündə olurlar. Yazıblar ki, ayədə “bir-birinizin mallarını haram yolla yeməyin”⁵ və hədisdə “müsəlmanlardan olanların malını özləri verməsələr – yeməyin” deyildiyi halda, müqəddəs Məşhədin məhsulunun, bağlarının və əkinçiliyinin tələf edilməsi necə halal ola bilər? Cavabı odur ki, ayədə və hədisdə deyilənlər möminlərə və müsəlmanlara aiddir, arada gəzən şeyidlərə görə isə şüba camaatı iman və islam əhlindən çıxıbdır və bu ayə ilə hədis bəzi üləmaların icazə verdiklərinə müvafiq deyildir. Burada yazmağa ehtiyac görmədiyimiz digər ayələr və hədislər ona dəlalət edir ki, küfr əhlini qətlə yetirmək, mallarını qarət etmək, tarlalarına, bağlarına və imarətlərinə od vurmaq caizdir və heç kəs buna müxalif deyil və həmçinin bütün üləmalar o rəyde yekdildirlər ki, islam padşahına və xəlifəyə tabe olmayan və eləcə də tabe olandan sonra üsyan qaldıran camaatla hər b etmək caizdir, hərçənd o camaat kəlimeyi-təyyibəni deyən və müsəlman olsalar belə. Əsədullahül-ğalib Əli bin Əbi Talibin (əleyhis-səlam) öz xilafəti zamanında apardığı bəzi müharibələr, o qəbildən Əlayi-Xaqanınin bəzi müsəlmanlarla apardığı müharibələr [buna misaldır]. Yazıblar ki, müqəddəs Məşhədin ətrafındakı tarlalar və bağlar cənabın nurla dolu məzarının vəqfidir ki, həzrət Xaqanınin ata-babaları vəqf etmişdilər. Bu diyar hər b meydanlarından biridir və islam ordusunun yanında vəqf əmlakı başqalarından seçilməz, o da digər bağların və əkin yerlərinin hökmündədir və kimlərə təyin edilib ixtiyarına verildiyi təqdirdə müsəlmanlar onlardan istifadə edərlər və əgər istifadə olunmursa, xəlifəyə, onları qazılərə və islam ordusuna halal etməyinə icazə verilir. Yazıblar ki, bu diyar sakinlərinin əksəriyyəti peyğəmbərin soyundandırlar, guya bu kərəmətli ayəni eşitməyiblər: “O, sənin ailəndən deyildir, çünki o, pis bir iş görmüşdür”⁶ və yazıblar ki, Məkkədə, Mədinədə və Şamda üləmalarla söhbətləri olub. Beyt:

Mirzə Mehdi xan Astrabadi və onun “İnşa” əsəri

Üzünü xeyirə doğru tutmayan kəs
Peyğəmbərin üzünü görməkdən xeyir görməz.

Yazıblar ki, üləmalar onları aqışlayıblar, o da onların pozğun əqidələrindən məlumatları olma-dıqlarından irəli gəlib və yazıblar ki, rəcəb haram aylarındandır və bu ayda o camaatla hər b edib adam öldürmək caiz deyil. Cavabı o olar ki, məşhur səhih hədislərə əsasən haram ayların haramlığı qaydası (adəti) qüvvədəndir və Əmirülmöminin Əli əleyhis-səlamın düşmənlərinin tö-rətdikləri fitnələrə qarşı apardığı qəzəvatların bəzilərinin məhz o aylarda baş verməsi buna dəlildir. Yazıblar ki, “Mən cinləri və insanları yalnız Mənə ibadət etmək üçün yaratdım”⁷ ayəsi möhkəmat ayələrindəndir⁸ və onda şəkk yoxdur ki, kafirlərə qarşı aparılan cihad ibadətlərinin ən böyüklərindəndir.

Vay ibadəti tərk edib, dinin böyüklərini (rəhbərlərini) söyüb lənətləyən və onu təkbir, mərdlik, günahın kəffarəsi və savab qazanmağın baisi sanan camaatın halına! Bəlkə də aydın və hamı tərəfindən qəbul olunmuş fikirdir ki, şeytanı lənətləmək (madam ki, onun məlun olması birmənalı gerçəklikdir) savab işlərdən deyil. Əcəbdir ki, onların arasında bir dəstə vardır ki, ay-

Şihabəddin Əlinin hörmətə layiq məktubu və qarşısında təzim etmək vacib olan xitabı ən dəyərli vaxtda yetişib təzimlə qarşılandı. Yazının müqəddəs bərəkət sahibinin sağlamlığı haqqında xəbərlə bitməsi fərəh ilə sevincimizi artırdı. Müdrikiyin toplandığı məkan olan dərvişlərdən yayılan işığın şüaları yenidən dövlət sarayına və şaha sədaqətin nuruna bələndi.

Nadir şahın hind hökmdarı Məhəmməd şahla müharibədən sonra Rzaqulu Mirzəyə yazdığı rəqəm

Taleyin istəklilə övladı, düz yolun davamçısı, aliməqamlıların ən əzizi, şahın sonu bilinməyən lütfü sayəsində ən yüksək nailiyyətləri əldə etmiş və xüsusi dərəcələrə yetişmiş İran paytaxtının naibi Rzaqulu Mirzə bilsin ki, o əzizə¹¹ məlum olduğu kimi, Əfqan Əşrəfi¹² darmadağın edəndən sonra Əlimərdan xana Hindistana elçi gətməyi tapşırıb bildirdik ki, Qəndəharın bədəməl əfqanları öz yaramaz hərəkətləri ilə hər iki dövlətin əsaslarına xələl gətirirlər. O dövlətdən bir dəstə təyin olunsun ki, hər dəfə o camaatdan bir kəs yerindən qalxanda onların yolunda sədd çəksinlər.

Hindistan şahı Məhəmməd öz cavab məktubunda bu məsələni öhdəsinə aldı ki, adıçəkilən elçi qayıdandan sonra Məhəmməd Əli xanı müzakirələrə yenidən başlamaq üçün yollayaq. Adıçəkilən padşah həmin yolla məsul şəxslərə əmr verdi. Zəfər bayraqları Qəndəhara daxil olandan sonra bəzi qazilər əfqanları cəzalandırmaq məqsədilə Qəllab və Qəznin məntəqəsinə göndərildilər. Ərz etdilər ki, adıçəkilən padşahın ordu əmirləri və hind qoşunu heç vaxt bu məntəqədə görünməyib. Biz humayun hökmdara¹³ yenidən bu məsələni yada salmaq üçün Məhəmməd xan Türkmən Hindistana səfir təyin edib həmin padşahın hü-zuruna çapar göndərdik. Adıçəkilən padşah və o dövlətin ayanları verdikləri vədlərinə əməl etməyib özlərini bilməzliyə vurdular və cavab verməyib elçini yanlarında saxladılar. Buna görə dünyanı fəth edən bayraqlar əfqanların başlarına ağıl qoymaq üçün Qəzninlə Kabilə doğru hərəkət etdilər və həmin ölkənin Kuhistan əfqanlarının cəzalarını verib çahillik göstərən, guya heç nədən xəbəri olmayan və cavab məktubunu göndərməyən adıçəkilən padşahın üstünə - Şahcahanabada¹⁴ yeridilər.

¹ Ehtimal ki, söhbət Məhəmməd Peyğəmbərin (s) həyat yoldaşı Ayişədən gedir.

² Xəbis – yaramaz, murdar.

³ Nur. 26

⁴ Həşr. 2

⁵ Nisa. 29

⁶ Hud. 46

⁷ Zariyat. 56

⁸ Yəni təfsirində heç bir ziddiyyət olmayan ayələrdəndir

⁹ Əlyazmanın bu yerində Qurani-Kərimin iki ayəsindən (Bəqərə. 118 və Hədid. 17) təhrif olunmuş şəkildə istifadə edilib.

¹⁰ Əlyazmada bu yer oxunmur.

¹¹ Yəni “Sizə”

¹² Əfqan Əşrəf – Əfqan şahı Əşrəf. Özü qəlcəi tayfasından olmuş və Əfqan ləqəbi ilə məşhurlaşmış Əşrəf Hütəki. 1725-ci ildə əmisi oğlu Mahmudu qətlə yetirəndən sonra onun İran taxtına sahib olmağı Osmanlı və Rus dövlətləri tərəfindən təsdiqləndi. Sonradan Nadir şahla üç döyüşün iicində də məğlub olub 1729-cu ildə öldürüldü.

¹³ Yəni “mən”

¹⁴ Şahcahanabad (və ya Cahanabad) – Dehli şəhəri.

(Davamı gələn sayımızda)

Məhəmməd Rza Bayrami dünyada İran nəsiri kimi tanınır. Milliyyətçə azərbaycanlı olan yazıçı, ondan çox romanın müəllifidir.

Məhəmməd Rza Bayrami 1965-ci ildə anadan olub. Əsərləri müxtəlif dillərə tərcümə olunaraq, Avropa və Amerikada işıq üzü görüb. "Sonuncu yeddi gün", "Asma körpü", "Dağ məni səsləyir" əsərləri daha məşhurdur.

M.R. Bayrami Almaniyada "Qızıl ayı" və İsveçrədə "Göy gürzə" kimi nüfuzlu ədəbiyyat mükafatlarını, Avrasiya ədəbiyyat ödülünü qazanıb. "Dağ məni səsləyir" əsəri, eyni zamanda İsveçrədə ilin kitabı adına layiq görülüb.

Yazıcının "Cənnət bağının ölümləri" kitabı Moskvada nəşr olunub və Bayrami onun Rusiya paytaxtında baş tutan təqdimatında iştirak edib. Qeyd edək ki, əsərdə 1946-cı ildə Cənubi Azərbaycanda baş verən milli-azadlıq hərəkatından söz açılır. Baş qəhrəman Balaş radioda diktör kimi çalışır, milli-azadlıq hərəkatına qoşulur və respublikanın süqutundan sonra körpə oğluy ilə birgə SSRİ-yə qaçmaq istəyir, amma sərhədi keçə bilmir.

"Aydın yol" qəzeti onun bir müddət əvvəl rus mətbuatına verdiyi müsahibəni oxuculara təqdim edir.

- Necə düşünürsünüz, nə üçün sizin kitablara Avropada tələbat çoxdur, bu qədər nüfuzlu mükafatları necə qazana bildiniz?

- Fikrimcə, səbəblərdən biri "Savalan hekayətləri"nin lokallığıdır. Hekayələrim birinci dəfə mükafat qazananda mən İsveçrəyə gedə bilmədim, yalnız ikinci mükafat üçün Bernə yola düşdüm. Münsiflərin rəylərindən belə anladım ki, onlar üçün yad mədəniyyətlə tanışlıq çox vacibdir. Bu zaman əsərin bədii dəyəridən başqa, həm də maraqlı doğuran məqam odur ki, kitab onlar üçün yeni, yəni onlarda olmayan mətləblərdən danışır.

- Müasir İran tarixinin ən dramatik hadisələrinə - inqilablara, İran-İraq müharibəsinə diqqət ayırırsınız. Sizi bu mövzuları seçməyə nə vadar edir?

- Mən əsgər olmuşam və ağır şərtlərdə, qaynar nöqtələrdə vuruşmuşam. İraq qoşunları genişmiqyaslı hücumlara başlayanda az qala onlara əsir düşəcəkdirdim, amma mühasirəni yara bildim. Bu hadisəni mən "Son yeddi gün" adlı memuarlarımda müfəssəl təsvir etmişəm. Azərbaycan Demokrat Partiyasının taleyi kimi ayrı-ayrılıqda götürülmüş tarixi faktlar biz azərbaycanlıların kollektiv şüurunda həkk olunub. Təbii ki, bu xalqın içərisində yaşadığım üçün bu hadisələrin təsirini öz üzərimdə hiss etmişəm.

- Kənd həyatını xüsusi diqqət və sevgiylə təsvir edirsiniz. Bu mövzu müasir İran ədəbiyyatı üçün nə dərəcədə aktualdır?

- Mən kənddə doğulmuşam və həmişə də kəndi sevmişəm. Hətta indi də orada yaşamağı arzulayıram. Hər yay bu istiqamətdə nəsə addım atmağa çalışıram. Şəhər həyatı hətta kənd məişətini də dəyişib, kənddə qalan təkə təbiətdir. Getdikcə, ora yalnız bağ evi kimi üz tutan şəhərlilərə daha çox rast gəlirik.

"Balaş mənim, biz hamımızıq"

Evdə daha çörək bişirmirlər, at və dəvələrin əvəzində darvazaların ağzında saxlanmış maşınlarla qarşılaşırıq. Bizim məhrum olduğumuz şeylər barədə söhbətlər cazibədar görünür və bu, heç də həmişə nostalji kimi qəbul olunmur. Amma hər nə olsa, düşünürəm ki, "yer" əhəmiyyətli nələrsə yaratmaq və dəyərli nələrsə əldə etmək üçün lazım olan amildən başqa bir şey deyil. Bununla belə, nəzərə alınmalı olan başqa məqamlar da var.

- Nə üçün "Cənnət bağının ölümləri" üçün belə faciəvi və qeyri-adi zaman və məkan seçmişiniz?

- Yeddi, müqəddəs rəqəmdir. Metafizik aspektlərə toxunmayacağam, yalnız onu deyim ki, hətta əfsanələrdə də bu rəqəmə çox rast gəlinir. Bu həm yeddi gündə insanın yaranmasıdır, "Rüstəmin yeddi şücaəti"dir (Firdovsinin əsərinin qəhrəmanı nəzərdə tutulur - red.), "Yeddi sevgi şəhəri"dir (sufi şair Fəridəddin Əttarın "Quş dili" poeməsindəki fəlsəfi obraz - red.)... İran-İraq müharibəsinin haqqında danışdığım son yeddi gün də az maraqlı doğurmur. "Cənnət bağının ölümləri" romanına gəlincə, burada da vacib "yeddilik" var: Culfa, Astara, Ərdəbil və başqa şəhərlərdəki sərhədlərin açıq olduğu yeddi gündə partiya üzvlərinin qaçmaq şansı var.

Bu yeddi gün müddətində bir çox dramatik hadisələr baş verir. Təbii ki, mən bu barədə yazmaya bilməzdim. Müəllif həmişə ən yaxşı hadisələri seçməyə çalışır. Düşünürəm ki, bu prinsipdən çıxış edərək, fars ədəbiyyatı tarixində ən "qəddar" romanı yazmışam. Amma amansız reallıq yalnız zabitlərin güllələnməsi ilə bağlı olmuş hadisəyə əsaslanan səhnələrdə ifadə edilir, bütün qalan yerlərdə mən təhkiyəni xeyli yumşaltmışam. Balaş öldürür, nəşini şaqqalayır. Onun ruhu bədəninin bütün hissələrini bir yerə toplamağa çalışır, bəlkə də, bu, ona rahatlıq verə bilər.

- Siz arxiv materiallarından, hər şeyi olduğu kimi danışa biləcək hadisə şahidlərinin xatirələrindən yararlanmırsınız?

- Yəqin ki, ən çox əlaqə yaratmaq istədiyim şahid Balakişi - mənim xalamın əri idi. SSRİ dağılana və "dəmir pərdə" aradan qalxana qədər yarım əsrdən çox müddət keçdi və o da həmin vaxt doğma kəndinə qayıtdı. Onun evini tərk etmə səhnəsi heyvətəmədir. Balakişi atlarının dalınca getmişdi. Bilmirəm, burası həqiqətdir, ya yox, amma partiya üzvləri geri çəkilməyə başlayanda onun atlarını da özləriylə aparmışdılar. Söz vermişdilər ki, sərhədə çatan kimi atları qaytaracaqlar.

Balakişi də onlarla getdi və bir də... əli il sonra qayıtdı! Amma əlbəttə, mən daha çox yazılı şahid ifadələrinə əsaslanmışam. Çoxlu analitik ədəbiyyat oxumuşam. Həmin dövrlə bağlı arxiv materiallarını və tarixi ədəbiyyatı tədqiq etmişəm. Amma romanın əsası mənim anamın uşaqlıq xatirələri ilə bağlıdır. Bu xatirələr bütün həyatım boyu məni izləyib. Bu ürəkəğrıcı hekayə təhkiyə boyunca "Mən yandım! İlahi, mən yanırım" cümlələri ilə təkrar-təkrar xatırlanır.

- Sizin əsərdə deyilir ki, iranlı qaçqınlar Azərbaycanın rəhbəri Mircafər Bağirov ilə görüşüb mübarizəni davam etdirmək üçün ondan silah istəyirlər. Bağirov təxminən belə cavab verir: "Siz elə ona görə məğlubiyyətə uğradınız ki, mərkəzi hakimiyyətlə əlaqələri tam kəsməmişdiniz". Doğrudanmı, Azərbaycan Demokrat Respublikasına SSRİ-nin dəstəyi bu qədər önəmli idi?

- Bu səhnədən də tam aydındır ki, Bağirov özünə bəraət qazandı. Dəqiq xatırlamıram, o səhnəni kimin xatirələri əsasında yazmışam - Pişəvərinin, yoxsa bir başqasının. Amma istənilən halda, bu, sənədli şahid ifadəsidir. SSRİ-yə gəlincə, bəli, onun dəstəyi çox böyük əhəmiyyət kəsb edirdi, amma beynəlxalq təzyiqlə SSRİ geri çəkildi və eynən buna qədər Mirzə Kuçək xan Cəngəli (İran siyasi-hərbi xadimi,

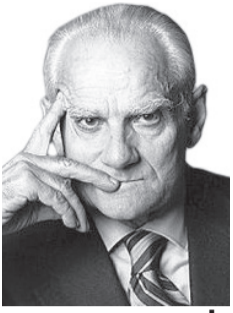
Gilan milli-azadlıq hərəkatının rəhbərlərindən biri - red.) ilə olduğu kimi davrandı.

- Qəhrəmanınızın real prototipi varmı, yoxsa bu, ümumiləşmiş obrazdır?

- Bir neçə il əvvəl hansısa saytda oxudum ki, guya Balaş, hörmətli şair Balaş Azəroğludur. Qətiyyətlə belə deyil. Balaş - mənim. Daha doğrusu, Balaş - biz hamımız, siyasi intriqaların qurbanı olmuş incəsənət xadimləriyik. Siyasətçilər, həmişəki kimi sudan quru çıxırlar, Balaş kimi adamlar isə məhv olurlar. Balaş tamamilə təxəyyül məhsulu olan personajdır, amma gecə, qarlı aşırımdan keçmək, atları almaq və bir sıra digər epizodlar həqiqətdə baş verən hadisələrdir.

- Demək olarmı ki, romanda nəsil-lərarası münaqişə əksini tapıb?

- Tam olaraq elə deyil. Gəncliyimdə mən Dostoyevskini dönə-dönə oxuyurdum. Yanılmırsam, "Cinayət və cəza"da və ya başqa bir əsərində Dostoyevski deyir ki, yalnız iztirab çəkən adam iztirab çəkəni anlaya bilər. Balaşla onun atası arasında çoxlu fikir ayrılığı var, amma son günlərin hadisələri onları yaxınlaşdırır. Yox, onlar həmfikir olmurlar, amma bir-birilərinə qarşı da dayanmırlar da.

Alberto MORAVIA
(İtaliya)

İyul səhərlərindən birində, Melotso da Forli meydanındaki suyu qurumuş fəvvarənin yanında, evkalipt ağaclarının kölgəliyində mürgüləyərkən iki kişiylə bir qız mənə yaxınlaşdı onları Lido di Lavinyoya aparacağımı xahiş etdilər. Gediş haqqını danışdığımız müddətdə imkan tapıb onları diqqətlə gözdən keçirdim: kişinin biri sarışın, ucaboy və dolubədənlidir; solğun bənizi boz torpağa, dərinə gizlənməmiş gözlərinin rəngi mavi səmaya çalır. Tisbağa sağanaqlı eynək taxmış arıq və nəşə bivec görünən ikinci kişi ondan cavan, həm də qarabuğdayı idi; çox güman ki, tələbəydi. Dalğavari saçları hər iki tərəfdən sətir və uzunsov sifətinə tökülmiş ağbəniz qız isə çəlimsiz idi; sıxq bədəni yaşıl paltarın içində elə arıq görse-nirdi ki, lap ilana bənzəyirdi. Amma ağzı moruq kimi ətli və qırmızı idi, gözləri də yaş kömür parçasıtək qara və qəşəng; üstəlik mənə elə bir baxışla süzürdü ki, sövdələməkdən vaz keçməyə qərar verdim.

Beləcə, maşına əyləşdik. Sarışın kişi keçib mənim yanımda oturdu, o biri ikisi isə arxada. Tərpəndik.

San-Paolo kilsəsinin arxasındakı küçəyə çıxmaq üçün mən bütün Roma-nu kəsəsinə keçməli oldum, çünki bu Ansioya aparən ən kəsə yol idi. Orda benzin doldurub, sürəti bir az da artırdım. Hesablamışdım ki, məsafə təxminən əlli kilometr olacaq; indi saat onun yarısıydı, deməli saat on bir üçün, çimməyin əsl vaxtında çata bilərdik. Qız xoşuma gəlmişdi, istəyirdim tanış olum onunla. Müştərilərim çox da vacib adamlar deyildi. Ləhcələrindən kişiləri əcnəbi saymaq olardı - ola bilsin, Roma yaxınlığındakı koloniyalarda yaşayan qaçqınlardan idilər. Qız isə əksinə, tipik İtalyan qızı, həтта romalıydı. Amma varlı romalılardan deyildi: yaqın, ya qulluqçu işləyirdi, ya paltarütüləyən, ya da bu sayaq başqa bir peşənin sahibi idi. Bütün bunları düşünərkən, eyni zamanda qarabuğdayı cavanla nərmənəzik qızın arxa oturmaqda ucadan danışib gülmələrinə qulaq asırdım. Qızın qəhqəhəsi lap bərkədən eşidilirdi; mən onun açıq-saçıqlığına, sərxoş ilan kimi yerində qıvrıldığına elə əvvəldən fikir vermişdim. Hər dəfə qəhqəhə səsləri maşını başına götürəndə sarışın kişi gündən qorunmaq üçün taxdığı qara eynəyin arxasından burununu qırırdı, ancaq heç nə demirdi, heç geriyyə də qanılmırdı. Hərçənd arxada baş verənləri bütünlüklə görməsi üçün başını qaldırıb qabaq şüşənin üstündəki güzgüyə baxması da kifayət idi. Biz Trappistini, sonra E-42 zavodunu keçib birbaşa Ansioya aparən yol ayrıcına yetişdik. Bura çatandan maşını saxlayıb, yanımda əyləşən sarışından onları məhz hara, hansı yerə aparacağımı soruşdum.

- Elə yerə sürün ki, orda tünlülük olmasın, heç kəs olmasın... biz tək qalmaq istəyirik.

- Qabaqda otuz kilometrlik boş sahil olacaq, qərarı özünü verin, - dedim.

Arxadan qızın çıxırtısı eşidildi: - Qoy özü desin, qərarı özü versin. Soruşdum ki, axı mən niyə, mənlik burda nə var? Amma qız qışqırmağa davam edirdi:

- Qoy özü desin, özü həll etsin!
Qız bunu deyər-deyər elə güldürdü ki, elə bil bu sözlərdə gülməli nəşə vardı. Onda mən dedim:

- Lido di Lavinyo tünlülük yeridir... Mən sizi bu yaxınlıqdakı yaxşı bir yerə apararam, orda incinsiz olmur.

Mənim bu sözlərim qızı neyçün-sə yamanca güldürdü və o, qabağa əyilib çiyinəmə vura-vura dedi:

- Əhsən... Sən ağıllı oğlansan... Bizə nə lazım olduğuna başa düşdün.

Heç bilmirdim nə fikirləşim. Qızın davranışı mənə qəribə gəlirdi, bir az qısqıncıdırsa da, eyni zamanda anlaşılmaz ümidlər aşılayırdı. Sarışın kişi qaşqabaqlı halda oturub dinmirdi, amma axırda dözmədi:

- Pina, mən burda gülməli bir şey görmürəm.

Maşını yerindən tərpətdim və biz təzədən yola düşdük. Hava bürküllü və küləksiz idi, yolun bəyazlığı adamın gözünü qamaşdırırdı. Arxada oturanların gülüb-danışmaqdan başqa işləri yox idi. Amma sonra qəfildən səslərini kəşib kiritdilər, bu isə lap betər idi, çünki mən sarışın kişinin qabaq şüşənin üzərindəki güzgüyə baxıb burununu təzədən necə qırırdığını gördüm - sanki nəşə xoşagəlməz bir şey görmüşdü.

İndi yolun bir tərəfində quru, çılpaq sahə uzanıb gedirdi, o biri tərəf isə qalın fızillıq idi. Mən ovun qadağan edilməsinə dair elanın asıldığı dirəyin yanında sürəti azaldıb əyri-üyrü çıxıra buruldum. Qışda hərdən buralarda ov edirdim. Həqiqətən, gözdənirəq, lal-kar yerdir, yolu tanımasan, gəlib tapa da bilməzsən. Kolluğun axırında şam meşəliyi başlayırdı, meşənin arxasında isə dəniz və çimərlik vardı. Haçansa müttəfiqlər Ansioya çıxarılarəkən amerikalılar bu meşədə səngər qazmışdılar; köhnə səngərlərin adda-budda qalıqlarına, gilizlərə, paslı konserv bankalarına indi də rast gəlmək olurdu. Camaat buralara az gəlirdi, çünki minadan qorxurdular.

Günəş adamın gözünü deşirdi, xırda yarpaqlarla örtülmüş kolluq isə dənizin işığında başdan-baş zümrüd rəngində görse-nirdi. Cığır əvvəlcə düzünə gedirdi, sonra talaya burulur və təzədən meşəyə girirdi. İndi qarşımızdakı hündür şam ağaclarının mehdən yırgalanan üzürdü, işıqlanan qırmızı gövdələrin arasından isə parıltısı göz qamaşdırən gömçü dəniz görse-nirdi. Maşını asta sürürdüm, çünki qalın kolluğun, sıx budaqların ucbatından yolu çətin seçirdim, həm də çala-çuxura düşüb resoru sındıracağımdan qorxurdum. Bütün diqqətimi cəmləyib irəli baxırdım, fikrim-zikrim yalnız yolda idi.

Birdən yanımda oturmuş kürən bütün gövdəsiylə üstümə yıxılıb məni böyrümdən elə bərk itələdi ki, az qala pəncərədən çölə uçacaqdım.

- Lənətə gələsən! - mən cığırır var gücümə əyləci basdım.

Həmin andaca arxamda şaqqlı eşidildi və qabaq şüşəyə düşən xırda, nazik, şüavari çatların tən ortasında güllənin açdığı yumru oyuğu görəndə heyrətdən ağızım açıldı. Damarlarımda qanım döndü.

- Öldürürlər! Öldürürlər!

Mən qışqırıb kabinədən yerə atılmaq istədim, amma arxa tərəfimdə atəş açan qarabuğdayı cavan lüləni kürəyimə dirəyib çımırdı:

- Yerindən tərpənmə!

- Nə istəyirsiz məndən? - təzədən yerimə oturub soruşdum:

- Əgər bu sarsaq səni kənara itələməsəydi, indi bunu sənə izah etməyə ehtiyac qalmazdı, - qarabuğdayı hərif cavab verdi. - Bizə sənənin maşının lazımdır.

- Mən sarsaq-filan deyiləm, - kürən mızıldandı.

Amma kürən acı-acı gülümsünüb etiraz elədi:

- Bizim heç nəyimiz yoxdur, olamızız üç nəfərə iyirmi min lirədir, bir də düz atmayan tapança.

Bu vaxt mən yenidən güzgüyə baxdım, gördüm ki, qız yenə başıyla məni göstərir, tapança kimi tutduğu barmaqlarının məzəli hərəkətiylə yenə kürəyimi güllələyir. Onda mən dözmədim:

- Sinyorina, - dedim, - biz Romaya qayıdanda siz bu jestə görə əlavə bir neçə il həbs cəzası alaçaqsız.

Sonra sətir şəkildə geri dönüb, lüləni hələ də kürəyimə sıxmuş hərifin üstünə qışkırdım, özü də var səsimlə:

- Nəyi gözləyirsən, atsana! Səni belə-belə olasan, ağciyərin yekəsi, at!

Bağırtım ətrafdakı ölü sükutu pozdu, qız bu dəfə məni göstərib aşkar rəğbətlə dedi:

- Bilirsiz burda ən qoçaq adam kimdir? O!

Aparsam da tək onu apara bilərəm, necə olsa qadındır.

Elə düşündüm ki, etiraz edəcəklər, amma lap məəttəl qalmalı işdir: təsəvvür edin ki, kürən əlbəməli maşından çıxıb dodağının altında «yaxşı yol» mızıldandı, qarabuğdayı da tapançanı aşağı saldı. Qız cəld yerindən sıçrayıb mənim yanıma, kabinəyə keçdi.

- Di yaxşı, xudahafiz, - dedim. - Çox çəkməz, ümid edirəm tezliklə sizi katorqaya göndərərlər.

Vəssalam. Bunu deyib sükandan yapışdım. Amma birəlli yapışmışdım, çünki qız o biri əlimi ovcuna alıb sıxırdı. Kefim kökəlmişdi, mənə əcəb xoş idi; elə xoş idi ki, kişilər niyə belə yumşalmağımın səbəbini qəfildən anladılar.

Yola çıxdım, beş kilometr məsafəni kəlmə kəsmədən sürdüm. Qız əlimi ovcunda saxlayıb hələ də sıxmağında və bu mənim üçün tamamilə kifayət idi. İndi elə özüm də adamsız, gözdənirəq bir yer axtarırdım, amma məqsədim onlarınından deyildi, başqaqı. Maşını təzəcə yavaşıdıb dənizin sahilinə aparən yola burulmaq istəyirdim ki, qız əlini sükanın üstünə qoyub:

- Yox, yox, sən neyləyirsən, - dedi. - Romaya gedək.

- Romaya biz axşam gedəcəyik, - qızın üzünə mənalı tərzdə baxıb dedim.

- Aydındır, - qız eyhamla dilləndi. - Aydındır, sən də başqaları kimisən, sən də elə o birilərin tayısan.

O, içini yüngülcə çəkə-çəkə ağlamsındı, nəşə süstləşib soyuqlaşdı. Açıq-aşkar görünürdü ki, saxtakarlıq eləyir, yalandan şəbədə çıxardır. Onu qucaqlamağa çalışırdım, amma gah sağa, gah sola burcuxub, əlimdən sürüşüb çıxır, heç cür öpməyə qoymurdu. Qanım qaynar, özüm də çox çılğınam. Birdən-birə başa düşdüm ki, qız mənimlə siçan-pişin oynayır və bu lənətə gəlmiş səfərdə mən yalnız boş yerə benzin işləmişəm, vaxt itirmişəm, hələ üstəlik nə qədər qorxu keçirmişəm. Onu hiddətlə kənara itələyib dedim:

- Rədd ol cəhənnəmə! Sənənin yerin oradır.

Qız qətiyyətlə incimədi, dərhal sakitləşib kabinənin küncünə qısıldı. Mən sükandan yapışdım, ta Romaya çatana qədər kəlmə kəsmədim.

Şəhərə çatanda qapını açıb dedim: - Di düş görüm, özün də tez elə, itil burdan.

Qız saxta təəccüblə soruşdu: - Nolub ki? Bəyəm sən mənə açıqlısan?

Bu yerdə daha səbrimi basa bilməyib qışkırdım:

- Sən bunda sifətə bir bax: indi-cə mənə öldürmək istəyirdi, bunun ucbatından bütün günüm bekarla gedib, benzin işləmişəm, pul itirmişəm... hələ gərək acıqlı da olmayım! Allahna şükür elə ki, səni aparıb polislin cənginə vermədim!

Və bilirsiniz qızın mənə cavabı nə oldu?

- Sən, sadəcə, çox dəlisov adamsan!

Bunu deyib maşından çıxdı və ötkəm addımlarla, açıq-saçıq yerləşlə San-Covanni meydanında şüttiyyə məşinlərin, avtobusların, velosipedlərin arasından keçib uzaqlaşdı. Mən sanki tilsimlənmiş kimi yerimdə quruyub, öz yaşıl paltarında ilan kimi qıvrıla-qıvrıla gedən qızın arxasınca ta o, gözdən itənə qədər baxdım. Bu vaxt kimsə taksiiyə əyləşib qulağımın dibində bərkədən qışkırdı: - Popolo meydanına!

**Tərcümə edən
Mahir N.QARAYEV**

Dəlisov

(Hekayə)

- Sarsaq deyilsən, bəs nədən? - arxadakı acıqla dilləndi. - Bəyəm danışmamışdıq ki, mən atəş açacam? Sən niyə əliuzunluq elədin?

Kürən razılaşmadı: - Biz danışmışdıq ki, sən Pina-nı dinc qoyacaqsan... Elə sən də əliuzunluq elədin.

Qız bunu eşidəndə qəhqəhə çəkdi: - İndi bizim işimiz bitdi.

- Niyə?
- Necə niyə? İndi o, Romaya qayıdıb bizi satacaq.

- Yaxşı da eləyəcək, - kürən cibindən siqaret çıxarıb çəkməyə başladı.

- Yaxşı, bəs indi neyləyək? - qarabuğdayı cavan qıza tərəf dönüb tərəddüdlə soruşdu.

Gözümü qaldırıb güzgüyə baxdım, gördüm ki, maşının küncünə qısılıb oturmuş qız baş və şəhadət barmaqlarını tapança kimi tutub məni nişan alır: yəni bitir bunun işini, çıx axırına! Damarımda qanım döndü, amma qarabuğdayı cavanın qıza tən ciddiyyətlə nə dedi-yini eşidən kimi ürəyim təzədən yerinə gəldi, özümü rahat hiss elədim.

- Yox, elə şeylər var ki, ona yalnız bir dəfə köklənmək olar... Alınmadısa, deməli alınmadı. İkinci dəfə mən artıq bacarmaram.

Mən ürəkləndim: - Yaxşı siz bu taksiiyə neyləyəcəksiz? Kim bunu sizin üçün patentləşdirəcək? Kim maşını rəngləyəcək ki, tanınmasın?

Hiss elədim ki, dediyim hər söz onları daha çox dalana dirəyir, neyləyəcəklərini indi heç özləri də bilmirlər. Məni öldürmək onlara müyəssər olmamışdı, axırına çıxmağı bacarmamışdılar, soymağa, qarət etməyə isə, görünür, cəsətləri çatmırdı. Bununla belə qarabuğdayı hikkəsindən əl çəkmirdi:

- Bizim hər şeyimiz var, sən rahat olma...

Cavabında qarabuğdayı cavan hirsli-hirsli nəşə mızıldanıb söyüş söydü, kənara tüpürüb maşından çıxdı və kabinənin şüşəsinə yaxınlaşdı. O, dəli kimi idi, lap quduzlaşmışdı.

- Di tez elə, - dedi. - Sənə nə qədər verək ki, bizi Romaya qaytarasan, özün də xəbərcilik eləməyəsən?

Hiss elədim ki, təhlükə artıq sovuşub.

- Heç nə istəmirəm, mənə sizin heç nəyiniz lazım deyil, - tələsmədən, aramla cavab verdim. - Üçünüzdü də birbaşa Recina Çeli həbsxanasına apararam.

Ədalət naminə deməliyəm ki, qorxub eləmədi; o, bərk dilxor idi, qanı it qanına dönmüşdü. Yalnız bunu dedi: - İndi səni gəbərdərəm.

- Hünərin çatmaz, - dedim. - Özün də bilirsən nə var? Sən heç kəsi öldürən deyilsən... Gör sənə nə deyirəm: hamınız barmaqlıq arxasında oturmalı olacaqsız. Sən də, sənənin bu ləçər rəfiqən də, o da.

- Deməli belə? - o, sakitcə dilləndi. - Yaxşı...

Başa düşdüm ki, beləsiylə zarafat həqiqətən, pis qurtara bilər, çünki tapançanı yuxarı qaldırmışdı. Amma bəxtimdən bu vaxt qız qışkırdı: - Di bəsdirin görüm, yığışdırın bu şeyləri... Gah pul təklif edirsiniz, gah tapançayla qorxudursuz... indi görəcəksiz o bizi necə aparacaq.

Bunu deyib qabağa əyildi, barmaqlarıyla qulağımı yüngülcə qıdıqladı, özü də elə elədi ki, kişilər bunu görməsin. Əməlli-başlı karıxmışdım, axı dediyim kimi, qız mənim xoşuma gəlirdi; niyəsinə heç özüm də bilmirəm, ancaq əmin idim ki, mən də onun xoşuna gəlirəm. Odu ki, başımı döndərüb əvvəlcə tapançanı hələ də üstümə tuşlayıb duran zırramaya baxdım, sonra üzündən təbəssüm yağan qıza yanakı nəzər salıb onun öz kömür qarası kimi gözləriylə məni necə diqqətlə süzdüyünü gördüm və qəti şəkildə dedim:

- Rədd eləyin pullarınızı... Mən sizin kimi quldur deyiləm... Amma sizi Romaya aparmayacam...

Bu səhifəni uşaqlar, yeniyetmələr üçün hazırlamışıq. Amma bu, heç də o anlama gəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyük zövq almayacaq. Mütləq alacaqlar, çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcavan arzularından biridir. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavadlara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib. Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünənə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözümlə çözümlə gedir, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiyimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq. Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma təəssüf ki, dərslərimizin, nədənsə həmişə qəliz olan elmi dili ucbatından çox şey əxz edə bilməmişik. Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFİ

Qnomlar kimdir?

Qədim zamanlarda adamlar inanırdı ki, yer üzündə onlarla yaşayır, sehrbazlıq edə bilən, tilsimlərin sirrini öyrənmiş çoxlu qərribə məxluqlar yaşayır. Belə məxluqlara qnomlar da aid idi. Qnomlara fərqli adlar altında bir çox xalqların inanclarında, nağıllarında rast gəlmək olar. İrlandiyada yaşayan qnomlar sehrbaz-çəkəncilər idi. Onların hamısı balaca, dərisi bürükmüş, boyu yenicə doğulmuş körpədən iri olmayan qocalar idi. Şotlandiya qnomlarının boyu azacıq artıq olurdu – təxminən 60 santimetr. Onlar xoşlarına gələn evi seçir, orda məskunlaşırdılar. Gecə düşən kimi, öz sığınacaqlarından çıxıb yır-yığışa başlayırdılar – qab-qacağı yuyur, bütün ev işlərini görür, əlmuzdu olaraq, kiçik bir qab xama və bir parça çörəklə kifayətlənirdilər. İngilis qnomları kamzol adlanan yaşıl, uzun pencək geyir, sadə şlyapa qoyur, sisəylərin, çəyirtkələrin oxuduğu mahnıların səsi altında rəqs edib əylənirdilər. Skandinaviyada qnomları "ağ elflər" adlandırırdılar. Onlar meşələrdə, tarlalarda yaşayırdı və adi adam onların evlərinin yolunu ilin yalnız dörd sehrli günündə: yay gün bərabərliyi, 1 may ərafəsindəki gecə, Milad gecəsi və Helovin (payızda qeyd olunan bütün müqəddəslərin bayramı) gecəsində görə bilərdi. Almaniyada yaşayan qnomlar ingilis qoblenləri və Skandinaviya trolları kimi, boyca daha uca olurdular.

Bəzi sehrli məxluqlar isə həm boy, həm zahiri görünüşcə adamlardan çox az fərqlənirdilər. Onların sırasına hamının yaxşı tanıdığı, hər diyarda müxtəlif adlar daşıyan cürbəcür sehrli məxluqlar aiddir. Azərbaycan da onlara çox qərribə adlar verilib: cin, şeytan, cırtan, həmzad, xortdan, xoxan, qulyabanı, damdabaca və sair...

Təsədüfi deyil ki, çox nadir hallarda insanın gözüne görünən bu məxluqları dəqiq təsvir etmək heç vaxt mümkün olmayıb.

Druidlər kimdir?

Düzünü desək, druidlər haqda bizə az şey bəllidir – onlar özlərindən sonra heç bir yazılı qeyd qoymayıblar deyə, sonuncu druid öldə onların bütün bilgiləri, bütün təlimləri yer üzündən silinib. Druidlərlə bağlı səhv fikirlərin əksəriyyəti XVII əsrin sonlarında yaşamış tarixçi Con Obrinin təxəyyülünün məhsulu olan mənzərələrdən qaynaqlanır. Obri Stounhencin sirrini açmaq arzusunda idi. O, belə hesab edirdi ki, bu nəhəng qurğu orada öz dini mərasimlərini icra edən druidlərin əliylə ucaldılıb. Onun təşəbbüsü ilə Druidlər Ordeni yəni quruldu və Stounhencdə yay gündönümü zamanı icra olunan xüsusi mərasim keçirilməyə başlandı.

Hər suala

Admiral kəşf etdiyi adaya Pasxa adı verir və tezliklə orada çox qərribə bir yer tapır. Adaya ən yaxın olan torpaqla onların arası 1500 dəniz mili təşkil edirdi. Adanın əhalisi təxminən min nəfər qədrili polineziyalılardan ibarət olardı. Tədqiqatçının bu adada gördüyü ən maraqlı şey sahilboyu ucalan nəhəng insan başları idi. Bu kəllələrin hamısı sal qayalardan yonulmuşdu. Naməlum insanların bir-birinə bənzəyən uzun sifətləri, qulaqlarının qeyri-adi dərəcədə yekə ucları vardı və bu cəhətlər daşda təəssüm etdirilmişdi. Bəzi heykəllərin qolları, digərlərininse qırmızı vulkanik lavadan düzəlməmiş, şlyapaşəkilli papaqları vardı.

Tezliklə admiral öyrəndi ki, heykəllər yalnız sahilə yox, bütün adada var. Çoxlu yarımçıq heykəllər tərk edilmiş daş karxanalarında aşkarlandı. Dünyanın hər yerində yaşayan ibtidai qəbilələr dini inancları ilə bağlı incəsənət nümunələri yaratsalar da, amma bu heykəllərin bənzəri heç yerdə aşkar olunmayıb! Pasxa adasının heykəlləri bu gün də alimlər üçün böyük bir sirr olaraq qalır.

Qaraçılar hər yanda yad sayıldığından, avropalıların çoxu onları xoşlamır, hətta çəkinir də. Bu vəziyyət, təbii ki, qaraçılara öz adət-ənənələrindən imtina etməyə və yaşadıkları yerin əhalisinin davranış normalarına hörmətlə yanaşmağa imkan vermir. Beləliklə, avropalıların qaraçılara mənfi münasibəti, qaraçıların da onlara eyni münasibətini doğurur.

Qaraçıların iki qrupu nisbətən oturaq həyata meyillidir – Macarıstan və İspaniya qaraçıları. Hansısa ölkədə uzun müddət yaşayan qaraçılar bir qayda olaraq, həmin ölkədə hakim olan dini inancı qəbul edirlər, amma bura sırf özlərinə xas olan primitiv mərasim və ənənələrini qatırlar. Kimsə qaraçıların əsl vətəninin hara olduğunu dəqiq bilmir, lakin belə güman olunur ki, onlar əslən Hindistandandırlar və X əsrdə oradan indi İran adlandırdığımız Persiya dövlətinin ərazisinə köç etməyə başlayıblar.

XIV əsrdə qaraçılar Balkanlara və Yunanıstan sərhədlərinə gəlib çıxıb, sonra Qərbdə doğru köçlərini davam etdiriblər. Məsələn, İngiltərədə onlar XVI əsrdə peyda olublar.

Onları düşündürən suallardan biri də budur ki, bu ibtidai insanlar 50 tonluq heykəlləri daş karxanalarından dəniz sahilinə necə gətiriblər. Görəsən, onlar hansı nəqliyyat növlərindən istifadə ediblər? Bunu heç kəs bilmir. Mütəxəssislər belə güman edir ki, bu heykəllər adada yaşayan insanların ibtidai dini inancları, dəfn mərasimləriylə əlaqədardır.

Bu heykəllərdən bir xeyli adada XVIII əsrdə gedən müharibə zamanı dağıdılmışdı. Lakin bu adanın müasir sakinləri belə, həmin heykəllərin hansı məqsədlə düzəldiyindən xəbərsizdirlər. İndi Pasxa adası Çininin müstəmləkəsidir. Yerli əhali üçün ayrılmış kiçik ərazini çıxmaq şərtiylə, bütün adamal-qara üçün otlaq kimi istifadə olunur. Adanın ölçüləri böyük deyil və uzunluğu 20, eni 12 (ən geniş yerində) kilometr təşkil edir.

Qaraçılar niyə öz ənənələrini qoruyurlar?

İnsanlar hər hansı bir yerdə, yaxud ölkədə məskunlaşanda adətən yerli əhalinin adət-ənənələrinə uyğun yaşamağa çalışırlar. Lakin həyatını yer üzünü dolaşaraq keçirən, heç yerdə uzun müddət qalmayan köçəri xalqlar hara düşsələr də, öz adət-ənənələrinə, həyat tərzlərinə sadıq qalırlar. Belə köçəri xalqlardan biri də qaraçılardır. Onların arasında artıq altı ölkədə yaşamağa başlayaraq, bir neçə dildə danışanlara rast gəlmək mümkündür. Avropa qaraçıları, bir də görürsən, hansı şəhərdə xəyli müddət qalır, amma sonra yenə də köçüb, gedirlər.

İnkler kimdir?

Kolumbun Amerikanı kəşf etməsindən hələ azı 400 il qabaq o torpaqlarda inklərin sivilizasiyası mövcud olub. İnklerin yaşadığı ərazi müasir Boliviya, Peru, Ekvador və qismən Argentinanın, Çili kimi dövlətlərin bir hissəsini əhatə edirdi. İnk imperiyasının paytaxtı müqəddəs Günəş şəhəri Kusko idi. Başqa ölkələrin və qitələrin mövcudluğundan xəbəri olmayan inklər üçün Kusko dünyanın mərkəzi idi və imperiyanın hər yerindən bu şəhərə taxıl, qızıl, gümüş, gözəl parçalar, yaşıl koka yarpaqları ilə dolu karvanlar axıb gəlirdi. İnklerin sət, lakin ədalətli hökmdarları vardı. Onlar fəth etdikləri diyarların xalqlarına öz adət-ənənələrini qoruyub saxlamaq imkanı verirdilər.

İnklerin cəmiyyətinin özəyi ailə idi. İyirmi ailədən ibarət hər qrupun öz başçısı olurdu. Həmin başçı artıq 50 ailəyə rəhbərlik edən başqa başçıya tabe olurdu və bu sıralama beləcə, düz Ali İnk - imperiyanın başçısına kimi gedib çıxırdı. İnk imperiyasının ictimai quruluşu elə idi ki, orda ən qoca və uşaq inklərdən başqa hamı işləməyə məcbur idi. Hər ailənin torpağı vardı və onlar bu torpaqda əkilib-becərməliydilər. İnsanlar özləri parça toxuyub geyim, çəkmə tikir, qab-qacaq, bəzək əşyaları düzəldirdilər. İmperiyanın əhalisi şəxsi azadlıqlardan məhrum idilər: geyəcəkləri paltarlara, yeyəcəkləri yeməklərə, harda, necə işləyəcəklərinə hökmdarlar qərar verirdi.

Pasxa adasındakı heykəllər hardandır?

1722-ci ildə Pasxa bayramı günü holland admiralı Yakob Poqevin, Sakit okeanın cənub hissəsindəki yaşıllarla örtülmüş bir adaya yanılır.

Qeyd etmək lazımdır ki, inklər gözəl əkinçi idilər və xeyli qiymətli bitkilər əkib-becərdilər. Onlar zəmilərinin suvarılması üçün nəhəng akveduklar tikib uzaq dağ çaylarından su gətirirdilər. İnkələrin inşa etdiyi şəhərlərin əksəriyyəti bugünümə kimi gəlib çıxıb. Onlar üzüm tənəklərindən və söyüd budaqlarından hörülən qalın kəndirlərdən körpülər qururdular. Bu insanlar həm də anadangəlmə toxucu, dulmuşcu idilər. Onlar pambıqdan elə nəfis parçalar toxuyurdular ki, ispan qəsbkarları bu parçaları təzə-təzə ipək sanmışdılar. İnkələrin yundan gözəl, isti qış paltarları da olurdu.

Çoxəsrlik çiçəklənmədən sonra inklərin imperiyası iki hissəyə parçalandı. Onları bir-birinə anadan ögey olan və bir-biriylə daim vuruşan iki qardaş idarə edirdi. Nəticədə inklər yadellilərin azsaylı, lakin əla silahlanmış ispan konkistadorlarına müqavimət göstərə bilmədilər. İnkələrin neçə yüzillik imperiyası beləcə məhv oldu.

Asteklər öz tarixlərini daş üzərində həkk edə bildirdilər. Onlar məbədər, qüllələr, evlər tikir, inşaatda səliph ilə kəsilib hamarlanmış dağ süxurlarından istifadə edirdilər. Asteklərin qanunvericilik və dövlət idarəçiliyində də böyük uğurları vardı. Onlar astronomiyanın sirlərinə yiyələnmiş, incəsənəti inkişaf etdirmiş, sənətkar bir xalq kimi ad çıxarmışdı. Asteklərin özünəməxsus mərhəməti, ürək genişliyi vardı. Təbiəti, xüsusilə də quşları, çiçəkləri sevirdi, musiqiyə, rəqsə, cürbəcür oyunlara və ədəbiyyata pərəstiş edirdilər.

Asteklərin başqa qəbilələrə nisbətən üstünlük əldə etməsi onların hərbi qələbələrində görünür. Onlar çox vaxt müharibələri, düşmənlərini əsir götürüb tanrılarına qurban vermək üçün aparırdılar. Bura ilk dəfə gələn avropalılar insanların qurban verilməsiylə müşayiət olunan dini mərasimlərdən sarsılmışdılar, axı onların eyni məzmunlu mərasimlər keçirdiyi dövrlər artıq çoxdan geridə qalmışdı.

Asteklərin hardan törədiyini bilən yoxdur. Əfsanələr və rəvayətlər bu xalqın hardansa şimaldan gəldiyinə dəlalət edir. Ola bilər ki, asteklər Meksika yaylasına XII, yaxud XIII əsrdə gəlib çıxıblar. O zamanlar bu xalq özünə tenokka deyirdi. Yaylada yaşayan və inkişaf etmiş Toltek qəbiləsi yadellilərə barbar kimi baxırdı. Ona görə də asteklərə yeni yerdə məskunlaşmaq asan başa gəlmədi. Amma zaman keçdikcə, onlar qüdrət sahibi oldular və yaylada yaşayan bütün qəbilələri özələrinə tabe etdilər.

Qayalarda yaşayanlar kimdir?

1500 il bundan əvvəl Şimali Amerikada anasazi hindularının qəbiləsi var idi, onlar sıldırım qayalarda qazılmış mağaralarda yaşayırdılar. O zamanlar bu insanlar indi "Dördkünc" adlanan regionda məskunlaşmışdı. Regionun bu qərribə adı onun Yuta, Kolorado, Arizona və Nyu-Meksiko ştatlarının müasir ərazilərinin qovşağında olmasından əmələ gəlib. "Anasazi" sözü hindu dilində "qoca adamlar" deməkdir.

Kəndlərin çoxu hündür kanyonların sıldırım divarlarındakı mağaralarda yerləşirdi. Bu cür mağaralar o yerlərdə bol idi. Anasazilər elə qayaları seçirdilər ki, mağaraların girişi cənuba baxsın. Ona görə də belə təbii sığınacaqların içi həтта qışda belə, qurquru olurdu. 1050 – 1500-cü illər arasında xırda kəndlər böyüyərək, bütöv şəhərlərə çevrildi. Hər belə şəhər nəhəng binanı xatırladırdı. Bəzən onlar otaqlardan ibarət bir neçə yüz sıra təşkil edir, dörd mərtəbəyədək olurdu. Bu mərtəbələrin hər birində terraslar vardı. Otaqların divarları elə mağaranın divarları idi. Tavanlar da, kanyona tərəf açılan qapılar da alçaq olur, möhkəm dirəklər üzərində qurulurdu. Hər kənddə "kiva" adlanan bir neçə ictimai bina olurdu. Qəbilə üzvləri orada yığıncaqlar keçirir, məxfi dini mərasimlərini icra edirdilər.

Kivalar yerin altında yerləşirdi. Qayaların zirvəsində anasazilər özələrinin gözetçi qüllələrini qururdular, onların divarlarında ox atmaq üçün dar mazğallar yarılırdı. Bu qüllələrdə qarovul çəkən gözetçilər ucadan çıxırmaqla qəbilə üzvlərini düşmənlərin yaxınlaşmasından xəbərdar edir və kanyonun dibindəki dərədə işləyən adamlar qayalara dırmanaraq, yüngül nərdivanlarını yığışmağa vaxt tapırdılar. Belə uzun nərdivanlar olmadan, düşməni ən xırda kəndi belə tuta bilməzdi.

Qarğıdalı, paxla və balqabaqdan başqa anasazilər pambıq da yetişdirirdilər. Pambıqdan milli geyimləri olan panço, yorğan və kisə toxuyurdular. Məlumdur ki, təxminən 1300-cü ildə bu xalq qayalardakı yaşayış məskənlərini qəflətən tərk edərək cənuba yollanıb. Lakin belə etibarlı şəhərlərin tərk olunmasına səbəb olan amil hələ də tədqiqatçılar üçün bir sirr olaraq qalır.

Hindular Amerikaya hardan gəlib?

Amerikanın ilk sakinləri ora o qədər qədim zamanlarda gəlib ki, onların tarixi haqda bilməmişik.

Tədqiqatçıların əksəriyyəti bu fikirdədir ki, hadisələr indi sizə nəql edəcəyimiz kimi cərəyan edib. Təxminən 12 000 il qabaq bir qrup ovçu, maral və sığın sürülərini təqib edərkən onlara tanış olmayan diyarlara gəlib çıxıb. Bu torpaqlar indiki Şərqi Sibir ərazisində idi. Çukotkaya gəlib çıxan ovçular Asiyaya Şimali Amerikadan ayıran və indi rus səyyahı Beringin adını daşıyan dar boğazdan keçə bilir.

Sonrakı minilliklər ərzində onların yolunu başqa köçərilər də təkrar edir. Onlar naməlum torpaqlara kiçik qruplar, ailələr şəklində səyahət edirdilər. Ona görə də bütün bu insanların bir zamanlar eyni regiondan çıxmasına, əslində eyni xalq olmasına baxmayaraq, aradan keçən yüzilliklər boyu onlar artıq bir-birilərdən xeyli fərqlənirdi. Müxtəlif qrupların tədricən qəbilələrdə birləşən nümayəndələri bir-birindən dilləri, xarici görkəmləri, adət-ənənələriylə fərqlənirdi. Onlar həm də yeni şəraitdə necə məskunlaşmaları, qıdanı hansı üsullarla, hardan almaları baxımından da müxtəlif idilər.

Amma onların xarici görünüşlərində, heç şübhəsiz ki, ümumi cəhətlər də vardı: düz qara saçlar, qabaqcıq sümükləri, qıyq gözllər. Hinduların hamısının dərisi qarabüğüdayi idi, lakin çalar cəhətdən bir-birindən fərqlənirdi. Bəzi qəbilələrin nümayəndələrinin dərisi bir az qırmızıya çalırdı deyərək, avropalılar onlara bəzən "qırmızıdərilili" də deyirdi. Onların əmək və döyüş alətləri də eyni idi, lakin onları hazırlamaq üçün fərqli materiallardan istifadə edirdilər. Material seçimi inkişafın səviyyəsindən, həyat tərzindən və yerli şəraitdən asılı idi. Qəbilələr arasında fərq də əsasən məskunlaşdıqları yerlərin fərqli olmasından yaranırdı.

Şimali Amerikada qədim tayfaların, qəbilələrin məskunlaşdığı beş mərkəz vardı: şimal-qərb sahili, Kaliforniya rayonu, cənub-qərb, şərq meşələri və preriyalar. Bu yerlərdən birində məskunlaşan qəbilələr digərlərindən çox fərqlənirdi, amma avropalılar onların hamısını qırmızıdərililər, hindular adlandırdı.

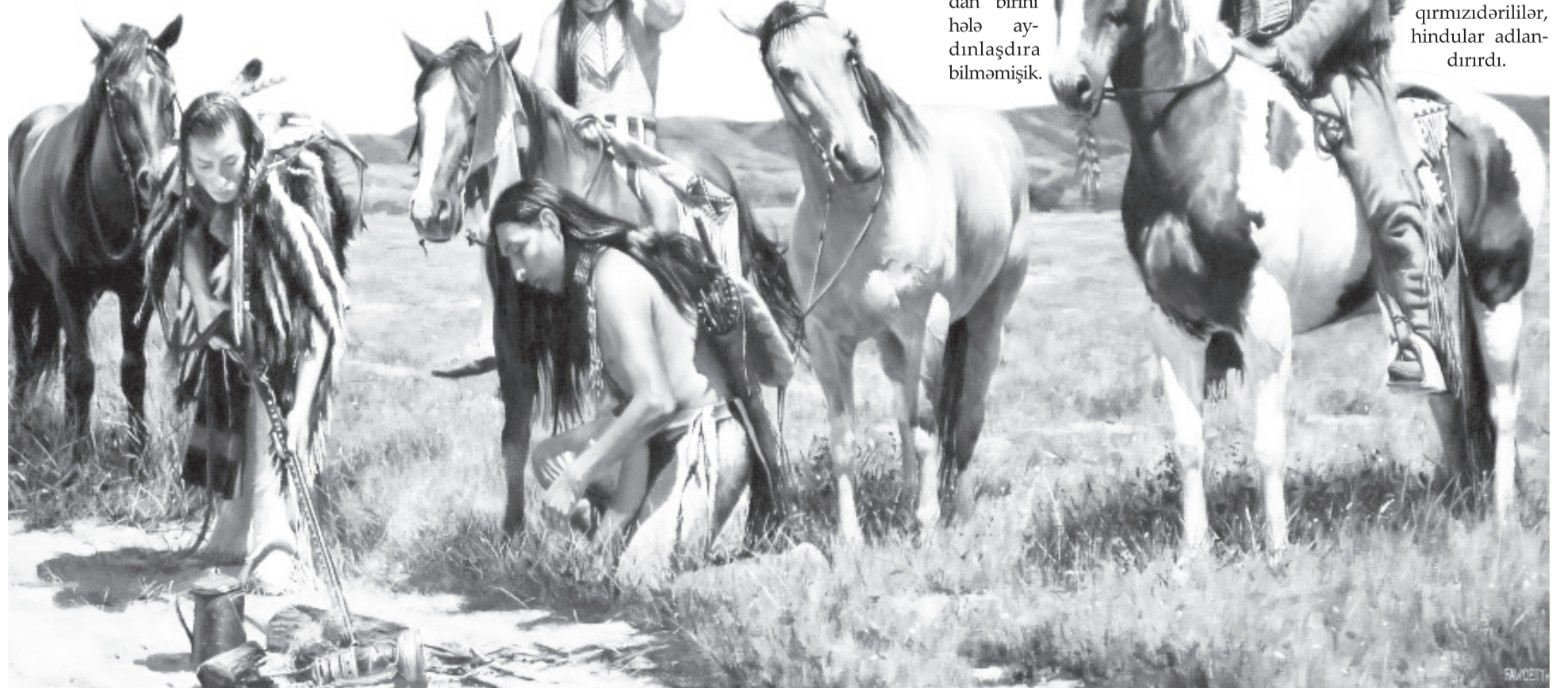
bir cavab

Asteklər kimdir?

Asteklər, Amerikanın qədim xalqlarından ən inkişaf etmiş və nüfuzlu sayılır. Onlar bir vaxtlar hal-hazırda Meksika dövlətinin paytaxtı Mexiko şəhərinin yerləşdiyi yaylada yaşayıblar. Avropalı səyyahlar və müstəmləkəçilər gələnədək bu hindu qəbiləsinin tarixi artıq əsrlərin dərinliyinə gedib çıxdı. Asteklərin çiçəklənmə dövründə əhalinin həyat səviyyəsi bir çox Avropa xalqlarının həyat səviyyəsindən heç də pis deyildi.

Asteklərin digər adı "meksiko" idi. Meksika ölkəsinin adı onların, yaxud onların tanrılarından birinin adından yaranıb. 1325-ci ildə - Kolumbun hindularla görüşməsindən 167 il qabaq asteklər öz dövlətlərinin paytaxtı Tenocitlan şəhərinin inşasına başlamışdılar. Bunu xalqın öz rəvayətləri bizə çatdırır. Sonralar həmin şəhər Latın Amerikasının şimalındakı ispan müstəmləkələrinin mərkəzi, daha sonralar isə Meksika Respublikasının paytaxtı Mexiko şəhərinə çevrildi.

Anasazilər bizim günlərdə Şimali Amerika qitəsinin cənub-qərbində yaşayan pueblo qəbiləsinin əcdadları sayılır. Onlar ov edir, əkin-biçinlə, giləmeyvə toplaqla məşğul olurdular. Qəbilə bir-birinə qohum olan 30-60 nəfərdən ibarət qruplar şəklində, xırda kəndlərdə yaşayırdılar. Daha sonralar qəbilə üzvləri düz, ya qövsvari xətə uzanan, çoxlu otaqlardan ibarət böyük evlər tikməyə başladılar. Belə kəndlərin adı – "pueblo" ispan dilində elə kənd deməkdir.

OL

N 05(64) 04.03.2016

“Məxfi materiallar”ın baş qəhrəmanları haqqında kitab

Amerika Birləşmiş Ştatlarında “Məxfi materiallar” teleserialının səs-küylü premyerasından sonra filmdə baş rolların ifaçıları - Malder və Skallinin gənclik illəri haqqında kitab nəşr ediləcək. Bu kitabda müəlliflər onların niyə məhz agent peşəsi seçmələrinin səbəbini açıqlayacaq.

Kitab iki hissədən ibarət olacaq: birinci hissədə Federal Təhqiqatlar Bürosunun xüsusi agenti Foks Malderdən bəhs ediləcək. İkinci hissə isə onun gənclik dostu, həmkarı Dana Skalli haqqında olacaq. Oxucular onların niyə məhz təhlükəli agent peşəsi seçdiklərini anlayacaq.

Hadisələr 1979-cu ildən, Malderin hələ 17 yaşlı gənc oğlan və Skallinin 15 yaşlı qız olduğu dövrdən başlayaraq cərəyan edəcək.

Əsər kitab mağazalarına gələn il çıxacaq. Kitabın müəllifləri əmindirlər ki, əsərin bestseller olma şansı çox böyükdür.

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – “Pedro Paramo”, Matilda Urrutia – “Pablo Nerudayla yaşanan ömür”, “Latın Amerikasına romanı”, “Xilas yolunun yolçuları”, “Bəşəri poeziya”, Ernest Heminqvey – “Qadinsız kişilər”, Akutaqava Rünoske – “Tanrıların istehzası”, Jasmina Mixayloviç – “Xəzər dənizinin sahillərində”, “Serbcə-Azərbaycanca lüğət”, “Sözün Aydını”, Oljas Süleymenov – “Az-Ya”, “Candles (101 vers)” (şeir antologiyası), “Çexovdan Markesə qədər”, “Modianonun seçilmiş əsərləri”, “Boliviya gündəliyi”) kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

88-ci “Oskar” mükafatı sahiblərinə təqdim olundu

Los-Ancelesdəki “Dolbi” teatrında Amerika Kino Akademiyasının 88-ci “Oskar” mükafatlandırma mərasimi baş tutub.

Tamaşaçılar səhnədə aktrisa Vupi Qoldberqi, müğənnilər Farrel Uilyamsı, eləcə də Benisio del Toronu, Kevin Hartı, Tina Feyi, Rayan Qoslinqi, Ledi Qaqanı, Sem Smiti, Şarliz Teronu və Ceykob Trambeleni izləyə biliblər.

2016-cı ilin ən yaxşı rejissoru nominasiyasında “Sağ qalmış” filminin rejissoru Alexandro Qonsales İnyarittu qalib gəlib. Qeyd edək ki, o, ötən il “Birdman” filminə görə də bu mükafata sahib olmuşdu.

İlin ən yaxşı filmi nominasiyasında “Diqqət mərkəzində” (“Spotlight”) filmi qalib gəlib.

2016-cı ildə ən yaxşı kişi roluna görə Leonardo Di Kaprio, ən yaxşı qadın ifaçısı kimi isə “Otaq” filmində rol alan Bri Larson qalib gəlib.

Ən yaxşı ikinci dərəcəli kişi roluna görə, “Casus körpüsü” filmində rol alan Mark Raylans, ən yaxşı ikinci dərəcəli qadın roluna görə isə “Danimarkadan olan qız” filmində rol alan Alisiya Vikander seçilib.

91 yaşlı aktyor vəfat etdi

Amerikalı aktyor Corc Kennedi 91 yaşında vəfat edib. Aktyorun ölümü barədə məlumatı nəvəsi verib. O, babasının nənəsini itirəndən sonra bir ilə yaxın səhhətinin pis olduğunu və son bir ayda qocalar evində qaldığını bildirib.

“Ən yaxşı ikinci dərəcəli aktyor” kateqoriyası üzrə Oskar və “Qızıl Qlobus” mükafatlarının sahibi olan aktyor ən çox “Aerport” (1975) və “Zəlzələ” (1974) filmlərindəki rolları ilə tanınmış.

“Əli və Nino”nun rejissoru “Oskar” aldı

○ “Əli və Nino” filminin rejissoru Asif Kapadianın 2015-ci ildə çəkdiyi ekran əsəri – “Emi” (“Amy”) “Ən yaxşı tammetrajlı sənədli film” nominasiyasında “Oskar” mükafatı alıb. Kapadianın filmində 2011-ci ildə vəfat edən müğənni Emi Uaynhausun həyatından bəhs edilir.

Sənədli filmdə avtobiografik mətnlər, ailənin şəxsi arxivindən olan videolar, yaxın adamların və həmkarların müsahibələrindən istifadə olunaraq, Eminin yaşadığı dünya tamaşaçılara təqdim olunur.

Filmə, həmçinin daha əvvəl Eminin heç yerdə ifa etmədiyi mahnılar və onun gənc yaşlarında ilk ifalarını əks etdirən görüntülər yer alıb.

Qeyd edək ki, “BAFTA” mükafatı sahibi Asif Kapadia “Əli və Nino” filminin də rejissoru-
dur.

Yazıçı Qurban Səidin bestselleri olan eyniadlı romanı əsasında ekranlaşdırılan “Əli və Nino” Azərbaycanın müstəqillik uğrunda mübarizəsi və XX əsrin əvvəllərində Rusiyanın Azərbaycanı işğal fonunda müxtəlif dinlərə etiqad edən iki gəncin sevgisindən bəhs edir.

104 dəqiqəlik ekran əsərində baş rollarda Adam Bakri (Əli) və Mariya Valverde (Nino) çəkilib. Filmə həmçinin Halit Ergenç, Mendi Petinkin, Konni Nilson, Rikkardo Samariko, Humayon Erşardi, Fəxrəddin Manafov, Əsad Bub, Numan Akar və digər məşhur aktyorlar iştirak edirlər.

“Əli və Nino” filminin icraçı prodüseri Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva, prodüseri Kris Tikyer, ssenari müəllifi isə “Academy Award” mükafatı laureatı Kristofer Hemptonudur.

Hazırladı: NARINGÜL